

DUŽIJANCA

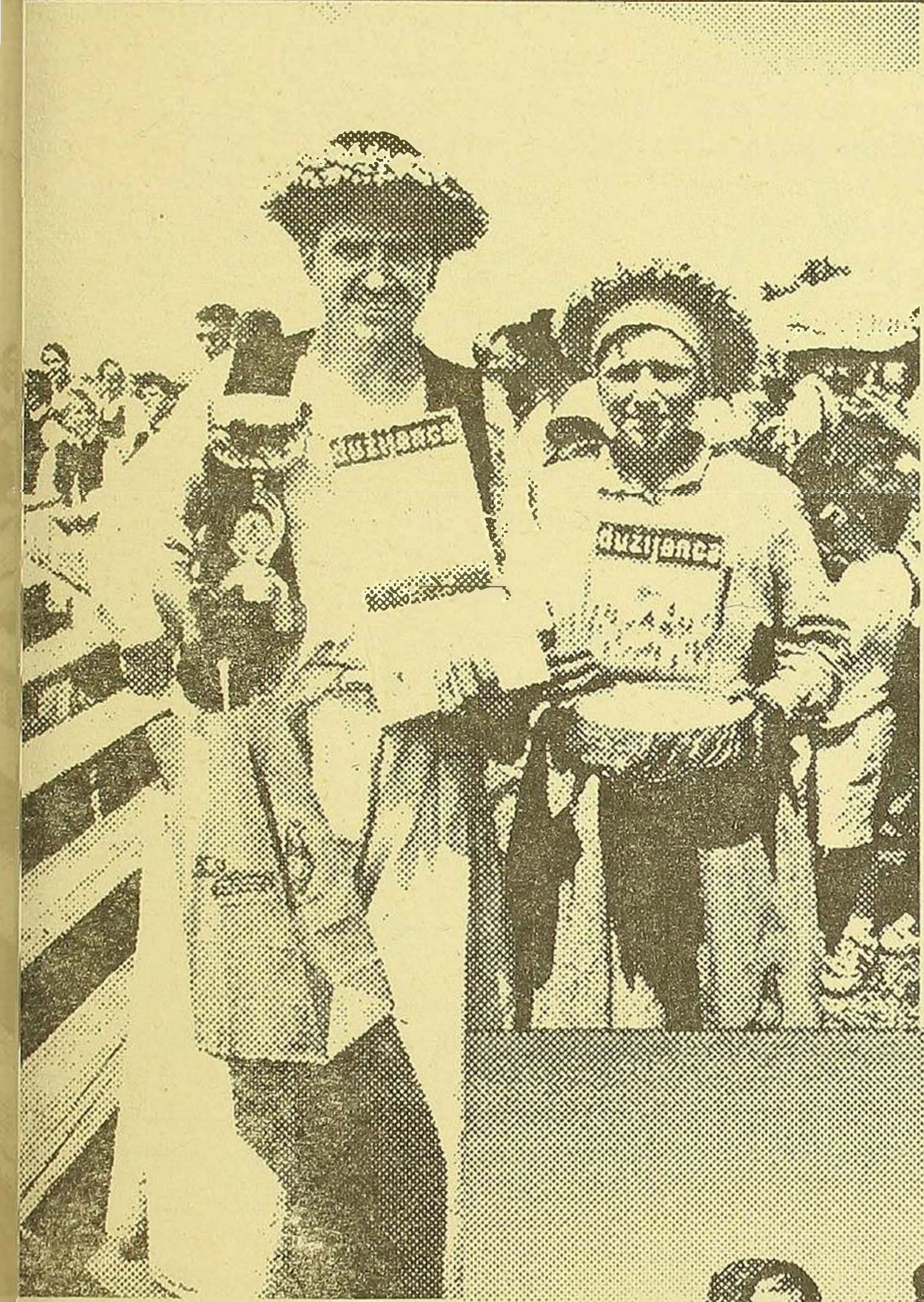
subotički dvojtjednik

Godina II. • Broj 53 • 27. SRPNJA 1996. • Cijena 2 dinara

Pobjednici

Klara i Stipan Kujundžić, pobjednički risarski par s „Natjecanja risara”, sa zadovoljnim, pobjedničkim smješkom, krunom na glavi i osvojenim nagradama poziraju pred fotoreporterom. Ali njihovo zadovoljstvo ne prati i zemljoradnike koji su završili žetvu.

Oni, nanovo poniženi, prevareni i uvredeni čekaju isplatu predatog žita i senzacionalne vijesti o „tajnom” izvozu istog. Čekaju promjenu stanja stvari, a Godota nema, pa nema.

Program „Dužijanca”

Ovogodišnja „Dužijanca” u punom je jeku. Dio manifestacija je iza nas. U narednom periodu predstoji tradicionalno „Veliko kolo”, koje će se održati večeras, 27. srpnja, s početkom u 20 sati u prostorijama HKC „Bunjevačko kolo. Ulaz slobodan. Tom prigodom bit će predstavljeni ovogodišnji bandaški par, bandaš i bandašica a birat će se i najljepši njihovi pratilački parovi. Tijekom večeri, uz kolo, ples i pjesmu upriličen će biti kraći kulturno-umjetnički program u izvedbi članova „Bunjevačkog kola”. Goste i posjetitelje zabavljat će i uveljaviti tamburški orkestar „Neven”.

Narednog dana, u nedjelju 28. srpnja, u Tavankutu je jubilarna, 10. mjesna „Dužijanca” na kojoj će se okupiti svih deset dosadašnjih bandaša i bandašica na svetoj misi s početkom u 10 sati. Navečer u 18 sati u dvorištu župnog ureda održat će se „Bandašicino kolo”. Naredne nedjelje, 4. kolovoza, mjesna dužijanca održat će se u Đurđinu.

Književne večeri u okviru „Dužijanca” su 30. srpnja (utorak) i 9. kolovoza (petak) u HKC „Bunjevačko kolo” s početkom u 19 sati.

Natjecanje u aranžiranju izloga s motivima žetve počinju 5. kolovoza.

Etno-park će biti postavljen na Trgu slobode 9. kolovoza, dan uoči polaska svečane povorke kroz grad.

U Likovnom susretu u 19 sati 2. kolovoza bit će otvorena izložba slika, a u vestibulu Gradske kuće 9. kolovoza, s početkom u 19 sati, zakazano je otvorenje izložbe slamarki.

Kut

Igre su počele

Pod barjacom s pet sjedinjenih krugova, 20. srpnja 1996. godine, predstavnici 197 zemalja svijeta (među njima i predstavnici Jugoslavije) koračali su stazom mira, slobode, pravde, boljitka, tolerancije, razumijevanja, ljubavi i poštovanja.

Na tome putu, na toj stazi nema gubitnika – svi su pobjednici, a kad plamen ugasne svi će slaviti.

Završit će se Olimpijske igre i nanovo nastaviti one druge mučne i vječne. U tim igrama bit će pobjednika i pobijedenih i preživjelih (valjda), a kad će se krenuti stazom mira, slobode, pravde, boljitka, tolerancije, ljubavi – ne zna se.

Ostaje nam nada.

Mirko Kopunović

Primjer najstarijih

Skupa imaju više od 150 godina. Marija Dulić i Antun Vojnić Hajduk iz Starog Žednika rade ris više od 120 godina.

Pokazatelj su istraja i ustraja čovjekova suočavanja s nedaćama života.

Njihov vedri lik kazuje da ne treba sustajati nego vrijedno, lagano i stalno raditi.

Poznata krilatica ovoga kraja, koja je data u naslovu, jasno upućuju da se razgovaralo sa gospodinom **Josipom Anišićem**, direktorom Zemljoradničke zadruge „Salaš” iz Subotice, na stalno aktualnu temu

poljoprivrede tu oko nas, pa i šire. Ovogodišnja žetva je sigurno i najbrža i najmanja žetva u poslednjih nekoliko godina, a isplata prve rate je počela pre nekoliko dana i to bez većih gužvi na šalterima isplatnih punktova, a dileri tako reći i ne znaju da je bila isplata pšenice. Nemačka marka miruje.

ZZ „Salaš” je ranijih godina bio značajniji učesnik žetve, ali to ne znači da je rezultat bio bolji nego ove godine. Ova žetva je i kod drugih bila laka stvar u lancu poljoprivrednih radova!?

J. A.: ZZ „Salaš” je ranijih godina imala znatno veće površine zemlje u zakupu, pa je iz tog razloga učešće u žetvi bilo veće i značajnije. Poljoprivredna politika kakvu Vlada sprovodi već nekoliko godina razlog je zašto su naše površine koje držimo u zakup skoro beznačajne, a mi smo se uglavnom okrenuli prema našim članovima i onima koji iskreno žele da rade sa nama. Ove godine obavili smo žetvu na oko 800 hektara. Žetva je obavljena brzo i lako. Većih problema nije bilo. Naftu smo imali na vreme i dovoljno, kombajni su bili dobro pripremljeni, tako da se i nisu „uspeli” kvariti, a i kako bi kada su malo radili.

Rezultat žetve?!

J. A.: Kakva setva – takva žetva! Ovim želim da kažem da se od ovogodišnje žetve i nije moglo više očekivati: jedno su bili planovi na papiru, a drugo su bile mogućnosti. O mogućnostima su sigurno znali i oni koji

Zavirimo u pendžer našeg salaša

Kakva setva – takva žetva

su najavljivali sasvim druge rezultate žetve, ali sada moraju biti zadovoljni i sa ovim. Baš iz tih razloga su, ne samo Zadružni savez Vojvodine, nego i drugi koji realno sagledavaju celu problematiku poljoprivrede, a posebno na seljačkim gazdinstvima, predlagali znatnu veću cenu za ovogodišnji rod. Predlozi su bazirani na realnim pokazateljima, tako da cena od 0,90 dinara po kilogramu nikako ne može biti zadovoljavajuća. Da je to tako, potvrđuje i ponuda – potražnja u slobodnoj prodaji, koje još zvanično nema. ZZ „Salaš” isplaćuje pšenicu, i to po želji vlasnika. Naime, plaća se po ceni od 0,90 dinara za kilogram uz troškove prevoza i to celokupne preuzete količine, a ne na rate. Vlasnicima pšenice dali smo mogućnost da ostave predatu pšenicu na lager, pa da se plati po eventualno postignutim višim cenama, ili da daju pšenicu na tzv. ušur. Poznato je da su mnogi zemljoradnici ostavili znatne količine pšenice, čekajući bolju cenu, a i za sopstvene potrebe, kao i za seme. Verovatno ćemo i mi otkupiti još pšenice, ali u momentu kada ponuđena cena bude i stvarna cena i da se novac odmah daje. Lepe priče i obećanja više ne prolaze. Zemljoradnik je u nekoliko poslednjih godina toliko osiromašen da sada razmišlja da je bolje pšenicu sačuvati za crne dane i sigurniju isplatu, a ne da se veže za repromaterijal kojega sada nema. Seljaku sada treba puno para i to odmah. Pare su mu potrebne ne da bi zasnovao novu proizvodnju, nego da bi mogao da živi do novih isplata za svoje proizvode.

Pariteti?!

J. A.: Paritetisu, vezano za pšenicu, prilično realni, pod uslovom da se održe duže vreme i da semena, đubriva i nafte stvarno bude. Izmenom poreskih stopa semenska roba je oslobođena poreza, ali je istovremeno povećan porez na mineralno đubrivo, sredstva za zaštitu bilja i stočnu hranu. To povećanje iznosi 3% u odnosu na prethodni period. Znači, za toliko ti repromaterijali poskupljuju kada ih seljak kupuje. To nije dobro. Zadružni savez Vojvodine i Nezavisni sindikat zemljoradnika već nekoliko godina traže da se porez na repromaterijal koji kupuju zemljoradnici u celosti ukinu, te da se oni izjednače sa društvenim sektorom, koji ne plaća porez na repromaterijal ove vrste.

Ima pritužbi da je mnogo skinuto na primese i valgu. Da li je to tačno?

J. A.: Da, tačno je. Skidanje po ova dva osnova je preveliko i ako za to postoji opravdanje. Nije bilo toliko mnogo loma i nečistoće, ali usled suše veliki broj zrna pšenice je ostao sitan, a to je išlo u primese. To je inače po kvalitetu dobro zrno, te je trebalo imati u vidu da je prinos inače mali, pa se nije trebalo skidati toliko na primese, a i vlagu je trebalo priznati do 16%. Verovatno su sada reklamacije zakasnele. No, kod sledeće žetve bi ove primedbe trebalo uzeti u obzir.

Kako u narednu setvu?

J. A.: Ovogodišnja žetva je stvarno mala, a za to ima mnogo razloga. Da ih više ne pomin-

jemo, ne ponovili se. Mislim da će naredna jesenja setva biti znatno obimnija, a glavni razlog je plodosmena, ako to još neko poštuje. Naime, ove godine zasejano je mnogo suncokreta i kukuruza, a iza njih po logici slede strnine, tj. pšenica. No, ukoliko se nešto dobro ne učini za zemljoradnika, može se desiti da i ovogodišnja jesenja setva bude nekvalitetna pa i mala. Što se semena tiče, na sva zvana je dato da ga neće biti dovoljno, pa je zato i ostalo dosta pšenice u gazdinstvima, koja će biti upotrebljena kao seme. Kod skidanja roda, zemljoradnici su unapred vodili računa o kvalitetu i sortimentu, no moraju obavezno da izvrše tretiranje pšenice namenjene za seme, sa jednim od preparata kao što su: „Mankogal S”, „Vitavaks 200” ili „Zorosan”. Ostali preparati kao što su plavi kamen ili bakarni kreč, daju slabije rezultate zaštite semena. Ukoliko bude mineralnih đubriva tako i za prihranjivanje. Ukoliko ima stajnjaka i njega koristiti. Zemlja je željna đubriva. U sadašnjoj situaciji, obaveza bi bila da se jesenja setva kreditira pod povoljnim uslovima. Zemljoradnici to očekuju, inače od neke značajnije setve neće biti ništa.

Više puta ste izjavili da je ZZ „Salaš” zadruga na livadi. Zašto?

J. A.: Od postojanja pa do danas ZZ „Salaš” je isporučio više od 80.000 tona jeftine hrane. Bilo da se radi o ratarskim proizvodima, pre svega pšenici, kukuruzu i suncokretu, bilo da se radi o svinjama, prasadima ili junadima, uvek je gledano da se koliko je to moguće zaštititi naš proizvođač. Ostataka je bilo malo, a isti se istopio nekoliko puta, zahvaljujući ne samo uslovima proizvodnje, nego i kreditnoj politici prema poljoprivredi. To je glavni razlog zašto smo još uvek na livadi, odnosno u prostorijama koje smo zakupili. Ja lično odavno sam se opredelio da se svojim znanjem i mogućnostim zalažem za dobrobit zemljoradnika i poljoprivrede, a i sam sam zemljoradnik. No, koliko to uspevam neka sude zemljoradnici.

Mr Ivan Rudinski

Prosečni višegodišnji prinosi pšenice na privatnom sektoru

Godina	Prinos	Cena
	kg/ha	din./tadašnjih
1977.	4.920	2,80
1978.	4.600	3,00 (0,32 DEM)
1979.	2.940	4,40
1980.	5.100	7,00
1981.	3.840	9,30
1982.	3.864	14,00
1983.	3.620	15,00
1984.	4.851	24,00 (0,47 DEM)
1985.	4.940	39,00
1986.	4.750	70,00 (0,36 DEM)
1987.	4.700	150,00 (0,40 DEM)
1988.	5.162	360,00 (0,25 DEM)
1989.	4.230	4.000,00 (0,36 DEM)
1990.	4.300	2,50 (0,39 DEM)
1991.	5.100	3,50 (0,27 DEM)
1992.	2.610	40,00 (0,29 DEM)
1993.	2.800	250.000 – 6.000.000
1994.	3.850	0,18 (0,18 DEM)
1995.	3.980	0,28 (0,28 DEM)
1996.	?	0,90 (0,27 DEM)

Napomena: Preračunavanje na DEM je vršeno po zvanično važećem kursu.

Žig broj 53

Izdavač: HKC „Bunjevačko kolo”

Adresa uredništva: Subotica

Preradovićeva 4

Telefon: (024) 22-927

Osnivač i glavni i odgovorni urednik:

Vojislav Sekelj

Zamjenik glavnog i odgovornog

urednika: Tomislav Žigmanov

Uredništvo: Lazar Merković, Ivan

Rudinski, Nela Skenderović, Dragan

Vidaković

Korektor: Mirko Kopunović

Tehnički urednik: Ivan Hegediš

Tisak: „Globus”, Subotica

List je registriran kod

Ministarstva za informiranje

Republike Srbije pod brojem 1620 od

25. travnja 1994. godine

„Žig” izlazi svake druge subote

Žiro račun: 46600-678-7-3551

ČETRNAEST/TV/ICA

vlak je krenuo umjesto voza, a Dravom i „bijela lađa” generala Kleina od Osijeka do Aljmaša Bilog. Mješovite ophodnje patrola kreću Baranjom i istočnom Slavonijom, da kažemo Podunavljem, a umirovljenici su u Dardi dobili svečano prve novine u kunama, za koje još ne mogu ni kupiti jer je u dućanima još sve za prodaju. Al' to će riješiti dileri k'o i svud u svijetu. Para vrti 'di burgija neće, a što ne može banda može „kontra banda"! Umjesto ratovaca, Pančevo će dobiti naftu iz Dnišlja i mirna Bačka! Malo teže će ići animiranje ideja nekim tvrdim glavama. To ne može čak ni UNTAES, pak će „šorpiončići” morat priko Dunava. Samo ne bojim da od Batine ne krenu na Bezdani! Prteći će još dosta vode drugom po veličini slavonskom rijekom dok Vukovar ne nade svoj mir i mrtvi ne oproste krivcima. Ovaj premijer bezumlju će još dugo plašiti putnike namjernike i zato se čudim što ga nije napao Peter Handke, znameniti putopisac s obje strana. Neće biti lako ni akademiku napisati udžbenik povijesti i zemljopisa za srednju školu, a o srednjoj da i ne govorimo! Kongresa ujedinjenja više neće biti.

Žig Nakon što je Haaški tribunal raspisao tražnju za tjeralicu tzv. „crvenu” (uhititi gdje ga nađeš) Radovan Karadžić (tko mu se još kaže da mi je znati) imenovao je Senat Republike Srpske od 55 članova, za sad anonimnih, na čijem je on čelu. Se razme! 'Oće li sličiti Americi i Francuskoj, ali meni to slični, da prostite, na starorinskog cara Augustululu, koji je svog konja imenovao za senatora! Kad smo već kod „senatora” kažu da smo i mi imali jednog koji je u nekom blažnjem Senatu jedared u višedesećljetnoj karijeri, na opće zaprepašćenje, ust'o i to štogod kaziti: „Molim da se ode zatvore u zatvor jer je zdravo promaja!”. Ne znam je li ovo istina ili anegdota, al' sam čuo svojom ušima kad je naš doskorašnji zastupnik gospodin Ante kazo čuvenom glumcu iz

partizanskih filmova, a sad njegovom kolegi u Skupštini Srbije, koji me je dobacivao nekakve gluposti, „meni šaptač ne treba ko Vama, jel nisam glumac” i tako je osramotio Batu da je ovaj izletio iz sale vajdar u birc, da se malo oladi, dok se taj Senat smijuljio. Šalu na stranu, al' šef CIA-e je bio u Sarajevu. Pojma nemam zbog čega...

Žig Prema najnovijem otkriću Generalno učilište Dominikanskog reda je u Zadru utemeljeno već 1396. Dakle, veleučilište prvo je bilo osnovano u Hrvata još prije 600 godina. Ovo je istražio i o tome objavio knjigu dr. Stjepan Krasić, najveći ekspert za ovaj dio medijavelistike. Ovim je za oko trista godina prije Lepoglavskog učilišta Pavlina, utvrđeno postojanje prvog sveučilišta. U Zadru su, po povijesnim izvorima, studirali i laici i to iz Italije, Njemačke, Poljske i Dubrovačke Republike, a dobijala su se tri stupnja (kao i danas): lektorat ili današnji diplomiranog filozofa ili teologa, bakalaureat ili današnji magisterij, te doktorat ili i danas isto tako, doktorat, a za što je trebalo učiti od 18 do 47 godina života. Dakle, nije bilo ekspres doktora socijalističkog samoupravljanja ili kardeljizma, kao dr Seki i još neke druge... a ima ih, fala Bogu, i s druge strane Dunava i Drave.

Žig Dok se cijeli svijet sprema za svečano otvorenje „Coca-cola” Olimpijade u Atlanti, u najvažnijoj sporednoj stvari na svijetu, dakako nogometu, ide pretkolo UEFA gdje su strpani svi „bivši”, pa tako usrid lita kad mu vrime nije moraju se loptat „Partizan” u Haifi na jedno 60 °C u ladu, a „Hajduk” u Splitu s nikom „Zimbrom” iz Kišinjeva (i ja tebi), glavnog grada Republike Moldavije tamo digod u Drakulinom komšiluku, dok „Dinamo” igra s „Dinamom” iz Tirane, makar da se obodvojica ne zovu tako! Ko je izvuko Makedonce, ko Madžare taj je još i sritan! Baš su brezobrazni ti iz UEFA, a mi bi volili gledat na „Bačkoj” el „Barcelonu” el „Ajax”.

Milivoj Prčić

U povodu poskupljenja tzv. izlaznih taksi

Novi namet na građane

Razlozi i logika kojima se rukovodila Saznana vlada prilikom novog & velikog „dizanja” cijene za jedinstvenu u svijetu taksu za građane, koju moraju plaćati prilikom odlaska iz vlastite zemlje, vjerojatno su „opravdani” i „znani” samo njoj. Jer, priželjivano „smanjenje odliva deviza iz države” neće se ovim postići. A dobro bi bilo podići cijenu onima koji je stvarno iznose ili su ih iznijeli. U velikim i prevelikim količinama. Da je toga bilo, danas bi se znalo gdje stadoše devize iz „Dafiment” i inih bana-

ka Jezde & Co. Cipar. Kako to devizno zvuči.

Političke stranke u Subotici, Reformsko-demokratska stranka Vojvodine, Savez građana Subotice i Savez vojvodanskih Madara, reagirali su deklarativno osudom ove odluke Savezne vlade, ali i prikupljanjem potpisa građana u cilju ukinuća iste. Hoće li se, i koliko ovim postići, nitko ne zna. No, mora se zabilježiti da je ovo prvi zajednički nastup ovih političkih stranaka u ispoljavanju prosvjeda na ovaj način u Subotici, što svakako ohrabruje. (t. ž.)

Vododjelnica između etničkog čišćenja i multikulturalne koegzistencije

Manjinska prava

U organizaciji Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti (CEU) i Međunarodnog dodatnog programa za visoko obrazovanje (HESP) Instituta za otvoreno društvo u Budimpešti, ove je godine kao zajednički program po prvi puta organizirana Ljetnja škola (SUN), s preko deset tečajeva trajanja od dva do četiri tjedna. Tema jednog od tečajeva, čiji su neposredni organizatori bili Katedra za pravni studij Srednjoeuropskog sveučilišta i Grupa za manjinska prava iz Londona, bila je „Prava manjina - vododjelnica između etničkog čišćenja i multikulturalne koegzistencije”

Na ovom dvotjednom seminaru tijekom srpnja razmatrano je s pravnog, političkog, filozofskog i sociološkog stajališta više okvirnih tema: raspoložive mogućnosti u etnički heterogenim državama, individualna protiv kolektivnih prava, manjinska prava u Vojvodini, mjesto manjinskih prava u okviru ljudskih prava, međunarodni i europski okviri za manjinska prava, te različiti oblici manjinskih autonomija u Europi. Tečaj se nije sastojao samo iz klasičnih ex-katedra predavanja, već su u jednakoj mjeri bile zastupljene i usmene i pismene rasprave na zadate teme. Tečaj su pohađali sudionici iz većeg broja država srednje i istočne Europe (Bugarske, Rumunjske, Moldove, Hrvatske, Poljske, Ukrajine, Bosne i Hercegovine, Estonije, Rusije i Jugoslavije odn. Vojvodine i Beograda), među kojima je bilo pripadnika i „većinskih” i „manjinskih” naroda.

Na kvalitetu tečaja osobito su utjecali vrhunski predavači, od kojih se ističu spisatelj György Konrád, sudac Međunarodnog suda pravde Géza Hercegh, prof. Nicola Girasoli (Nuncijatura u Budimpešti), prof. János Kis (CEU, Budimpešta), prof. Tibor Várady (CEU, Budimpešta), prof. Gudmundur Alfredsson (Sveučilište u Lundu, Švedska), prof. Zoran Pajić (Kings College, London), prof. Guy Haarscher (Slobodno sveučilište u Bruxellesu, Belgija), prof. Allan Phillips (Minority Rights Group, London), Stevan Nikšić (novinar NIN-a, Beograd) i dr.

Kako se planira da Ljetnja škola nastavi s radom i narednih godina, tijekom završne diskusije je od strane sudionika seminara istaknuta ideja da se i ubuduće organiziraju tečajevi sa sličnim temama, ili da se čak, s obzirom na značaj problema manjinskih prava u Europi (napose u postkomunističkim zemljama) nastavi rad na obradi manjinskih prava. (s. b.)

Uskoro prva priznanja

Imenovanjem Komisije za ocjenu inicijative za dodjelu priznanja „Pro urbe” i „Počasni građanin”, u sastavu János Németh, Csaba Sepsey, Jelena Prčić, Mirko Bajlić, Duško Stipanović, Momir Prokić i Antun Stanković, od-

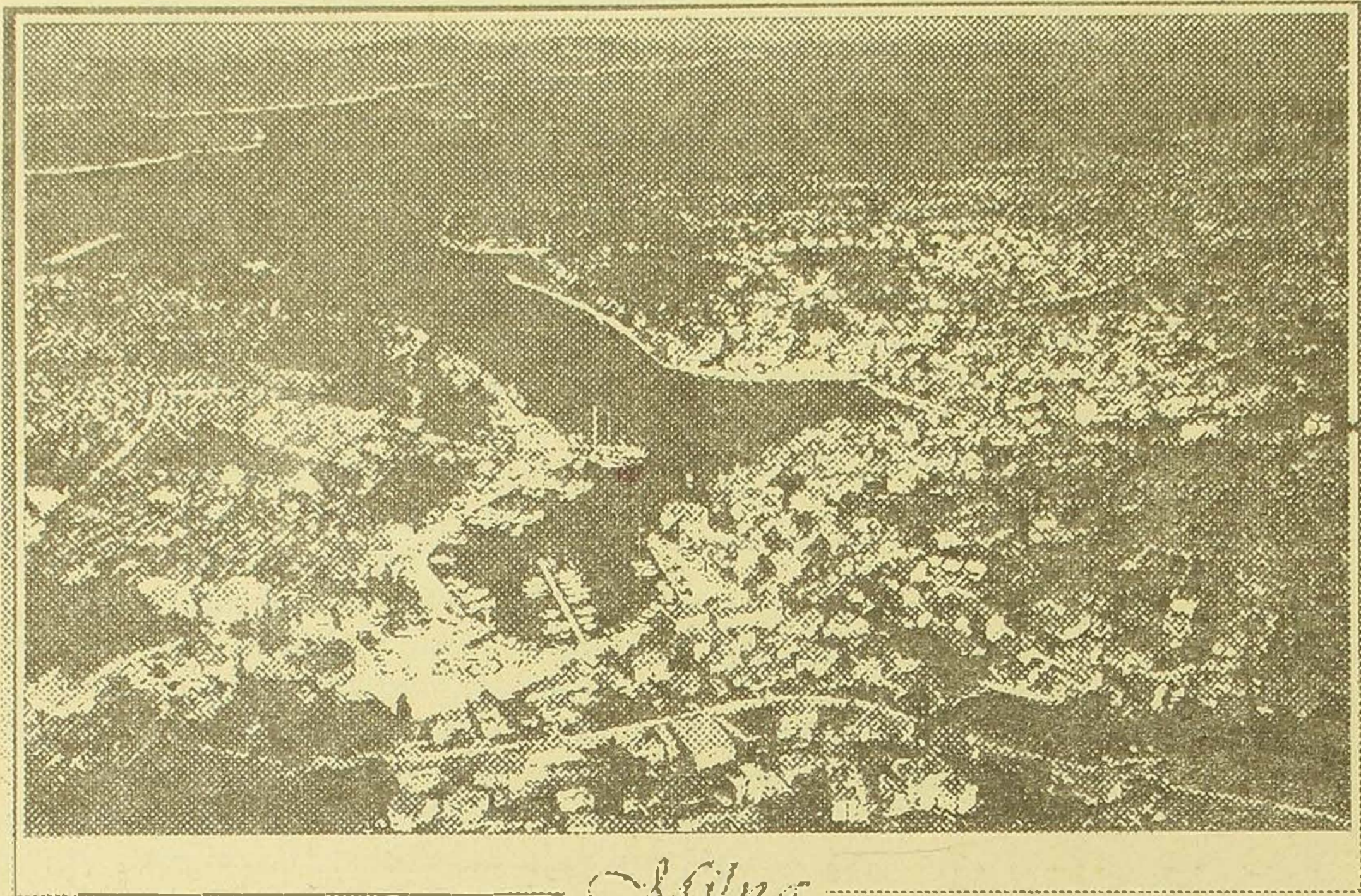
bornici Skupštine općine učinili su prvi korak k dodjeli ovih priznanja grada Subotice.

One su, nakon ukinuća „Oktobarske nagrade”, jedine nagrade za doprinos razvoju Subotice. Prve nagrade bit će dodijeljene ove godine na Dan grada, 1. rujna, a predloženi su sljedeći stvaraoci - za „Pro urbe”: Lazar Merковиć, književnik i publicist, Bela Duranci, povijesničar umjetnosti, Zoran Kalinić, stolnotenisač, Rita Kinka, pijanistica, i Kamerni zbor „Promusica”, a za nagradu „Počasni građanin”: László Pataki i Vaso Isakov. (lj. k.)

Mare Croaticum

Čovjek iz ravnice, spomen mora i plavetnih slanih prostranstava, mami skriveni osmijeh i sjetni spomen na Jadran. Ipak su te godine lijepih ljetovanja za nama, desetljeća uspomena kroz živote mnogih generacija koje su se zapućivale put mora. Život teče dalje svojim tokovima, živimo drugim

postojanja. Prije nekih pet vijekova, možda je baš tu, upravo tu, stajao neki moj rođak, čeznutljivo se opraštajući sa svojim morem. U svom osmijehu kao da sam osjetio i njegovu radost, jer se skupa sa mnom i on ponovo vratio svojoj rodnoj grudi, svome Mare Croaticumu. Uzeo sam jedan kamen, i ba-

Milna

vremenima, ali stara ljubav ostaje...

Jadranska obala danas je podijeljena na nekoliko primorja, od kojih je hrvatsko svakako najpoznatije i bez pretjerivanja najljepše. Prirodne ljepote rođene u idealnom geografskom položaju, protkane blagom mediteranskom klimom, pružaju neslućene mogućnosti zadovoljstva i najprobranijih želja. Sunce, More i Zemlja tri simbola života rođeni su u najljepšim vrlinama Jadranskog mora, i svojim duhovnim magnetizmom neraskidivo su utkani u našim smrtničkim bićima. Hodočašće put mora ostaju dug svih naših pokoljenja u potrazi za nečim iskonskim u nama. Jer nisu to samo sedmice provedene hedonizmu ljenčarenja na plaži, bojenje tena na žarkom suncu i kupanje do besvijesti u velikoj slanoj kadi, uz to hjesomučno trošeći teško i s mukom uštedeno „ono malo sirotinje“. Na prvi pogled to izgleda veoma jednostavno i uobičajeno, da ne kažem normalno. Ali nije to baš tako...

Mnogi i ne znaju, evo prilike da to i saznaju, da su naši davnašnji preci u ovu našu prostranu ravnicu stigli, između ostalog, i iz morskih krajeva. Bježeći ispred osmanlijskih zuluma, miroljubivi hrvatski živalj je krenuo na dugo putovanje u nepoznato, slijedeći svoje umne predvodnike, i instiktivnu želju za samoodržanjem. I tako je plavo prostranstvo slane vode zamijenjeno za žuto more panonskog žita. Gle ironije i ovdje je nekada zdravo davno bilo također more. Nastavljajući puteve sudbine, započete koracima naših pra-pa-pradjedova vraćamo se marginama s kojih su mnogi od nas potekli. Stojim na kamenitoj plaži, išaranoj raznobojnim sitnim kamenčićima, dok mi duša luta iskonskim dimenzijama moga

cioga daleko u dubinu, poželevši pokoj duši svim svojim znanim i neznanim precima i svima onima za čije je postojanje more neraskidivo vezano. Nakon trenutka sjete, osmijeh mi se ponovo vratio na lice. Sjetio sam se one naše lipe stare poslovice „Fali more, drž' se kraja“. Poznato je da mnogi naši stari nikada nisu naučili plivati, nego su iz straha od „velike vode“ često samo znali noge okvasiti do koljena. Opraštajući se od mora, geni u njima su se oprostili i od plivanja.

Što se tiče morskih aktivnosti one su u svakom primorju jednake, razlika je samo u cijenama po kojima možete uživati u pogodnostima lagodnog ljetnjeg života. Novija poslovice vezana za more glasi „novca nikad dosta“, tako da se sada na ljetovanju pruža divna mogućnost za razvijanje umjetnosti što minimalnijeg troška uz maksimalni užitak. Izgleda prilično neizvodljivo, ali uz višegodišnji trening lagano se postaje vrlo vješt u tomu. Sve je stvar samo praktične kalkulacije i opreza u izboru ugostiteljskih objekata. U punoj sezoni, koja je upravo u tijeku vrebaju vas mnoge opasnosti da padnete u iskušenja potrošačke megalomanije.

Manimo novce, oni su zato da se potroše. Bolje na moru nego u mijani.

Približavajući se pragu novoga milenija, preuzimamo ulogu sljedbenika jednog pozitivnog kulta koji gajimo prema našem moru. Čuvajući jednu divnu tradiciju, kombinirajući je s ugodnim odmorom, nastavljamo sponu koja se nikada nije prekinula. Veza s prelijepim plavim Jadranom zauvijek živi u našim srcima. I živjet će još mnogo stoljeća iza nas...

Petar Garimed

HKPD „Matija Gubec“ na zagrebačkoj smotri folklor:

Bunjevački svatovi oduševili Zagrepčane

Od 17. do 21. srpnja održana je 30. jubilejna Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu. Do sada, smotre folkloru u Zagrebu nisu bile tematske, no ove godine, u povodu jubileja, organizatori su je željeli obilježiti svečan način – a što može biti radosnije svakodnevnom životu seoskih zajednica – svadbe. Tako je ove godine tematika smotre bila „Svadbeni običaji“.

I na prvoj međunarodnoj smotri folkloru, održanoj 1966. godine, Tavankučani, koji ove godine slave 50. obljetnicu postojanja, bili su među sudionicima. U petak 19. srpnja na Trgu bana Jelačića nastupile su sve folklorne skupine koje su ove godine sudjelovale na smotri, a bilo ih je ukupno 52 iz Hrvatske i inozemstva. U subotu 20. srpnja u Zaprešiću, u novim Jelačićevim dvorima prikazani su i obnovljeni žetelački običaji s nastupom KUD-a „Nevena“ iz Levanjske varoši, KUD-a „Metković“ iz Metkovića i HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankučana.

Tavankučani su prvo nastupili s koreografijom „Momačko kolo“, a nakon toga su prikazali dio svadbenih običaja bačkih Hrvata – Bunjevaca. Njihov nastup privukao je veliku pozornost žitelja Zaprešića i ostalih sudionika, a praćen je mnogobrojnim aplauzima koji su skoro prelazili u ovacije. Vjerujem da će svima nazočnima u Zaprešiću na nastupu, a kasnije i na zajedničkom druženju Tavankučani i Bunjevci ostati u lijepoj uspomeni jer su se pokazali kao dobri plesači, dobri svirači i veliki veseljaci.

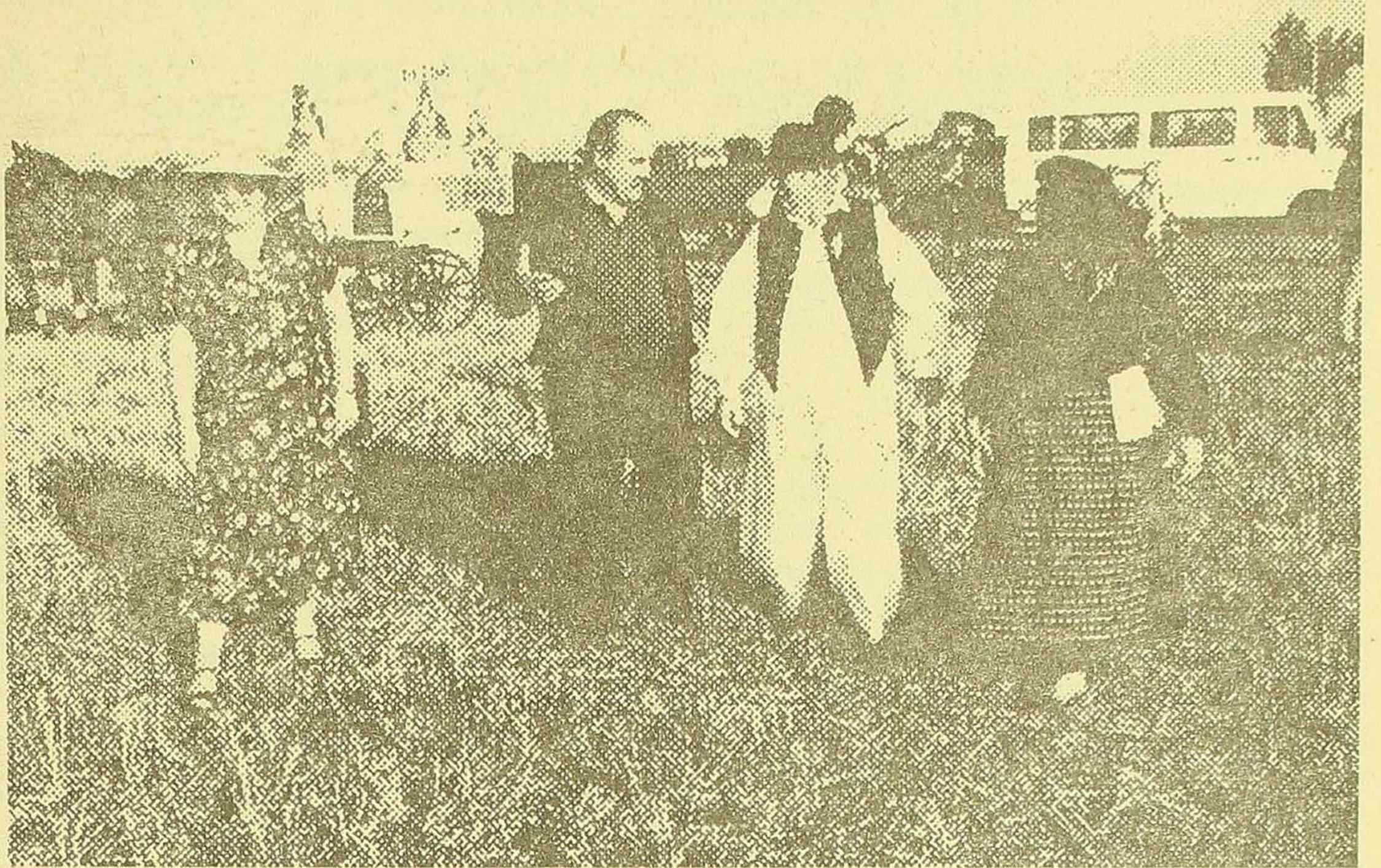
U nedjelju 21. srpnja počela je velika tradicionalna povorka svih sudionika koja se kretala od Hrvatskog narodnog kazališta prema Trgu bana Jelačića do katedrale. Tavankučani su jedini od sudionika nosili i stari barjak s prve smotre iz 1966. U 10 sati u katedrali počelo je euharistijsko slavlje uz pučko pjevanje svih sudionika i uz tamburašku pratnju KUD-a „Vladimir Nazor“ iz Bošnjaka, te zbora iz Velikog Iža koji je pjevao dijelove Glagoljaške mise. U kasnim večernjim satima 30. smotra folkloru bila je završena.

Ivan Kojo

"Natjecanje risara" u Maloj Bosni Romantika žuljeva i znoja

Od kada traje „Dužijanica”, manifestacija „Natjecanje risara” privlačila je veliku pozornost i interes kod ljudi različitih dobi. Na ovoj nesvakidašnjoj „sportskoj disciplini” mladi mogu vidjeti svu veličinu ljudskog napora pri dolaženju do novoga kruha. Nekada „ugrađivao” u njega, a oni ga „prizvati” u svijest i živo se podsjećati na gorčine ovoga nekada najtežeg posla. A danas se ris, istina dopunjen s mnogim folklornim momentima, lagano smatra uz „Coca-colu”, te predstavlja najvjerstan romantični zov na ono staro, zov koji je tako teško i nimalo jednostavno. Njegova vrijednost nalazi u značenju uloženog ljudskog rada da bi se dobio kruh, taj simbol opstanka života čovjeka na zemlji. Stoga je ovaj događaj vrijedan za čuvanje i uspomene. A nekada je on trajao u muci žuljeva i znoju lica više od mjeseca, nije bio ni lijep ni ugodan, ali je

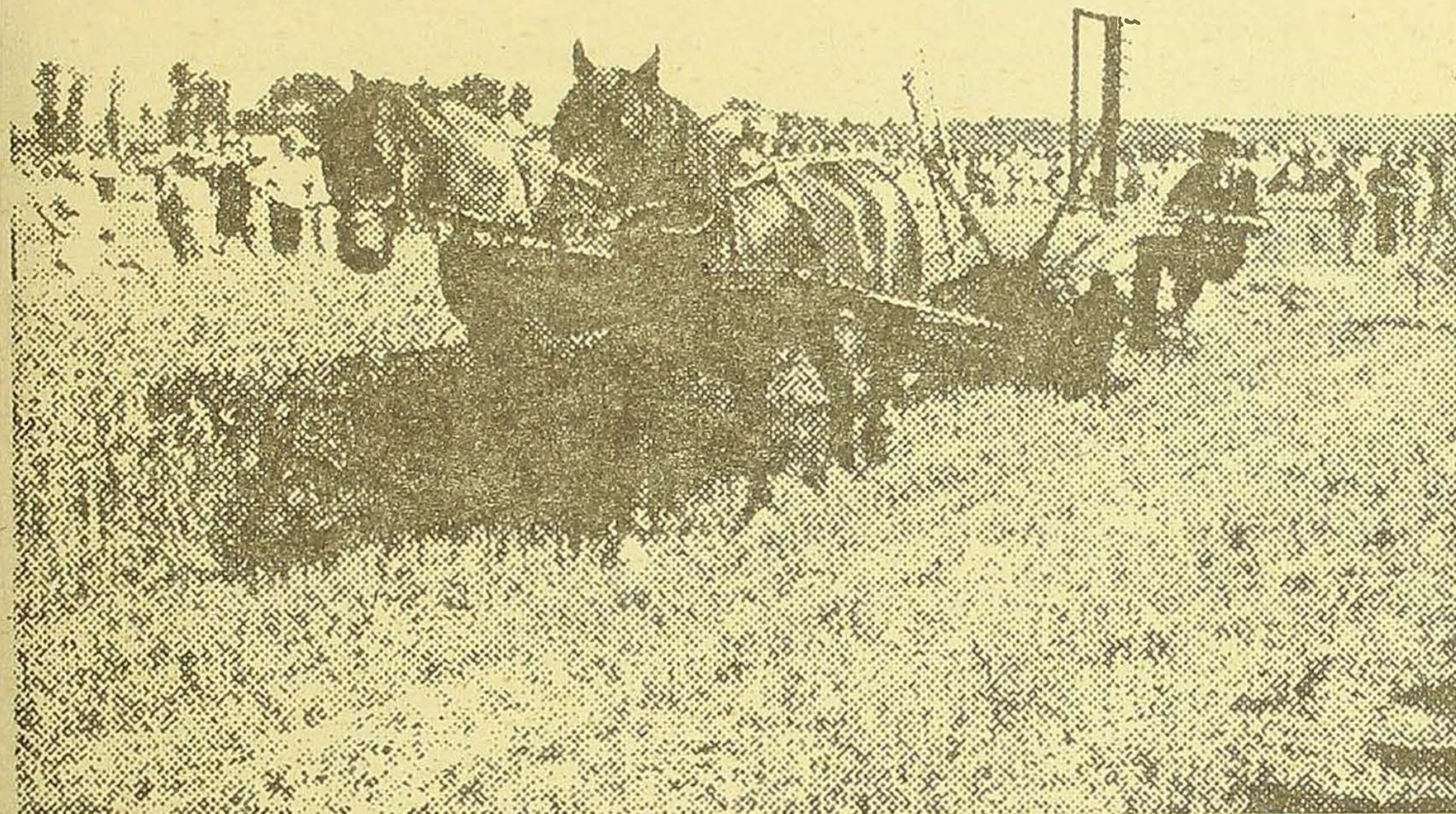

Dogovor kuću gradi

godišnji gosti-risari bili su iz Telečke, Kulpi- na i Bačkog Brega, te risaruše iz mađarskog grada Kecela, koje, zanimljivo, rade ris bez muškaraca jer dolaze iz pograničnog područja u kojemu su muškarci bili „zaduženi” za druge poslove, kako je to pojasnio Alojzije Stantić, jedan od organizatora.

U pauzi natjecanja, dok su se snopovi prevozili i „sadržavali u kamaru”, školska djeca iz Male Bosne prikazali su staru dječju igru na strnjici „Kasa-lisicu”. Nakon toga, pokoseno žito se moralo i „ovrc”, što je učinjeno na njivi, na staroj vršalici koju je pokretao traktor „Lanc Bulldog”.

Organizatori „Natjecanja risara”, na čijem čelu se nalazi **Lazo Vojnić Hajduk**, zaslužuju sve pohvale jer je sve „štimalo” do u detalja, u što se moglo osvjedočiti više od tisuću nazočnih gledatelja. Manifestaciju su svojom nazočnošću uzveličali **József Kasza**, subotički gradonačelnik, i **Stanka Kujundžić** dopredsjednica grada, dok je i ova puta izostalo izaslanstvo Okruga, premda je na vrijeme i uredno pozvano, kako to domaćinski običaj i nalažu. Njima očito nije stalo do ovakvih manifestacija lokalnog živilja. (t. ž.)

Samokosačica

Uvijek bio posve blizak čovjeku, dok je danas, s modernizacijom i strojevima, on neuporedivo lakši, ali i dalji od čovjeka, čime gubi na težini i pototi.

Ove godine organizatori su se potrudili da u istočasovnom programu po prvi puta prikažu u „živome” radu sve etape u razvoju kosačenja žita: od ručnog preko kosačice-rukotlačice i kosačice-samovezačice s konjskom vučom, koje je za ovu prigodu osposobio za rad **Veco Jaramazović** iz Đurdina, do modernog kombajna.

Prvo, natjecateljski dio odnosio se samo na ručno košenje. Od 19 risarskih parova u kategoriji natjecatelja, pobjedio je par iz Male Bosne **Klara i Stipan Kujundžić**, kojima je, pored pobjedničkog pehara i džaka žita pripala, i novčana nagrada u visini od 1.500 dinara. Drugo mjesto osvojio je, također, par iz Male Bosne: **Sladana Moravčić i Branko Kopunović**, koji su dobili po 750 dinara, dok je treće mjesto osvojio risarski par iz Tavankuta **Emerka Polković i Josip Zubelić**, kojima je pripalo 350 dinara. Zanimljivo je bilo vidjeti u radu i najstariji risarski par, **Mandu Dulić i Antuna Vojnić Hajduka** iz Starog Žednika, koji skupa imaju 100 godina, a uradili su ris „učisto”, istina, malo

sporije. Novina na ovogodišnjem „Natjecanju risara” bio je i nastup četiri mlada risarska para, po dva iz Đurdina i Male Bosne, koji su radili ris izvan konkurencije. Oni su jamac da će natjecanja trajati i u buduću. Ovo-

Žene risari – gošće iz Mađarske

Alojzije Stantić, jedan od organizatora „Natjecanja risara”

„DUŽIJANCA” ČUVA I POKAZUJE NAŠE OBIČAJE!

• U Maloj Bosni prikazivanje ručnog risa zgusnuto je u par sati • Ostvarili smo višegodišnju zamisao da na jednom mjestu i u isto vrijeme prikažemo razvoj žetve, od ručnog košenja do kombaja

Dogodilo se „Natjecanje risara”. U Maloj Bosni. U subotu, 13. srpnja. Veličanstvenu priredbu prikazivanja raznih načina obavljanja teškog žetelačkog posla vidjelo je više od tisuću ljudi. Ris je svojim značajem za život Bunjevacca i bogatim folklornim detaljima koji ga je pratio, tiho ušao u njihovo običajno naslijeđe. Ove godine, risarsko košenje žita zasijalo je u punom svjetlu. Jedan od onih koji je za to zaslužan je i naš sugovornik, inače stalni suradnik „Žiga” i dobar poznavalac života i svijeta naši „dida i majki”.

Budući ste stariji čovjek, a i odrasli ste na salašu, jeste li radili ris?

A. S.: Ris je najvažniji, a i najteži posao kojeg su kadgod radili naši ljudi. Iako se ponavlja iz godine u godinu uvijek se iznova spremalo za njega i određivalo ko će ga raditi. Tako je jedne godine, posli drugog razreda osnovne škole, prid Drugi svicki rat, došlo red i na mene – da ko početnik bacam uža risaruši. Posli par godina pomalo sam rukovetio i vezivo snopove. U petnestoj sam počeo kositi; pomagat didi, jel ni jedan od nas dvojice nije imo toliko snage da se mož nosit s drugim risarima i da odjedared otkosi cio ris.

Paradno i veselo

Kako je rađen taj veliki posao?

A. S.: Izdaljeg se sve spremilo što je trebalo za ručni ris. Određenog dana prid zoru očlo se na pletenje uža i pleli su i dok je bilo rose. Po običaju, prva pripelica je načeta prid Petrov (29. lipnja, prim. a.), a oma iza tog sveca radilo se svakog dana. Kad je sunce odskočilo risari su ručali i počeli s košenjem. Radili su do prid podne dok reduša nije izvukla dermu sa obišenim levešom el keceljcom. Bio je to znak da je užna zgotovljena. Posli užne podnovalo se dva do dva i po sata, zatim se kosilo do oko 5 sati, kad se ila mala užna. Košenje je rađeno do večere, a posli nje snopovi su snošeni u stave, otkaleg su i risari dili u krstine. Za to vrijeme risaruše su ograbljale mršavinu i kad je ona povezana u snopove i metnuta na kraj krstina išlo se na spavanje. Pripelica je urađena učisto, a to je često bilo i u noć. Sutradan opet isto i tako iz dana u dan do subate u podne. Subata posli podne je bila za dotirivanje čeljadi, avlije – spremanje za nedilju. Nediljom se išlo u crkvu, odmaralo, divanilo... poso je nastavljen u ponedjeljak ujutru i tako sve dok ris nije urađen.

Je li ono što se vidjelo na „Natjecanju risara” u Maloj Bosni slično tomu?

A. S.: Najvećim dilom da. Samo ne tako „paradno” i veselo. Ode su pripelice bile vrlo male; ris je začas urađen, a risari nisu mogli prikazat snošenje snopova u stave, iz koji se diju krstine. U svemu ostalom ručni ris se tako radio. U ono vrijeme najčešće je sijano žito „bankut” koje je imalo deblju i dvared dulju slamu od žita pokošenog u Maloj Bosni, pa mu je zato bilo teže kositi. Pogotovo zato jel je to radio dvi i po do tri nedilje, pa mu nikad nije bilo do smijanja ko ovima ode. Ondašnji risar je zaponjke na košulji moro zakopčat do šaka da mu oštra slama i osigrebe što manju površinu kože. Vrlo je

bolno kad se izgrebana ruka oznoji i kad na nju padne pra – tribalo je to izdurat!

Koliko je i Vaše radno iskustvo tome doprinijelo?

A. S.: Moj doprinos u tom je toliko što sam svoje radno iskustvo „udružio” s radnim iskustvom drugi risara da bi što vjernije pokazali kako se to kadgod radilo. U Maloj Bosni prikazivanje ručnog risa zgusnuto je u par sati, sve je pokazano osim snošenja snopova u stave.

Prikaz razvoja žetve

Ove godine su se po prvi puta mogla vidjeti dva stara stroja u radu! Što je njihova odlika?

A. S.: Ostvarili smo višegodišnju zamisao

Alojzije Stantić

da na jednom mjestu i u isto vrijeme prikažemo razvoj žetve, od ručnog košenja do kombaja. To smo ostvarili zaprežnom kosačicom rukovetačicom, koja je žito pokosila i odložila ga u snopove. Risari su snopove svezali i sadili i u krstine. Ova kosačica se pojavila u našem prostoru krajom prošlog veka. Iza nje smo pokazali u radu vučnu zaprežnu samovezačicu. Vukla su ga četiri konja, žito je pokosila i svezala u snopove, a risarima je priostalo da snopove sadiju u krstine. Ove mašine su odminili čovika od najtežeg posla i ubrzali su ris. Zna se da su u našem podneblju u srpnju česte oluje praćene s ledom, koji je omlatio dosta žita. Zato je svaki dan u risu značio da je tog dana pokošeno žito sačuvano od moguće ampe. Moram naglasit da je ove mašine za rad osposobio i na njima radio Veco Jeramazović iz Đurdina. Razvoj risa upotpunjen je prikazivanjem rada vršalice stare oko 70 godina, koju je tiro pridratni traktor „Lanz Bulldog”. Zaprežna kola, sa čatlovima i pomoćnicama, sadivanje kamare, vršidba od bacanja snopova, do odnošenja krupne i sitne plive, rad radojaša u izvlačenju slame ispod slamotresa, sadivanje slame u kamaru i odnošenje ovršenog i izmirenog žita u džakovima su niz radova, koje su ljudi morali uradit da bi došli do toliko željenog zrna

žita. Sve ove radove danas obavlja kombaj u jednom prohodu.

Tko je i na koji način došao do njih?

A. S.: Kosačicu i samovezačicu, uz i nje druge mašine, pronašao sam prije godinu obrasle u travi napuštenog salaša. Kupilo i je HKC „Bunjevačko kolo”, čije je sada vlasništvo.

Znači li to da će se oni u radu moći nadalje vidjeti na „Dužijanci”?

A. S.: Priredbama „Dužijance” čuvamo i pokazivamo sve naše običaje vezane za ris a ove godine smo ostvarili višegodišnju želju da pokažemo razvoj žetveni radova. Želja nam je da to uradimo i u narednoj godini. Jel nam se tušta nji javilo da njim je žao što nisu bili da i vide u radu. Očekujemo da će ovo naše nastojanje dogodine bit više vrijedno i da će doć još više ljudi da to vidjel mi ovo radimo za druge!

Mladi i ris

Je li Vam poznato gdje se još prikazuje ručna žetva?

A. S.: U Vojvodini se u više mesta prikazuje ručna žetva (Gornji Breg, Ruma, Bač Petrovac...), al nigdi s ovoliko risara, sa svim pojedinostima risa i ovako dobro priređeno. U Kecelu (Mađarska) prikazuju ručnu žetvu s vršidbom, al s manje pojedinosti; s manje risara i s manjom i od naše slabije očuvanom vršalicom. Koliko je meni poznato nigdi u našoj zemlji, pa ni u okolini, nikad do sad nije prikazao razvoj risa od ručnog košenja do kombaja. Zasad smo u tom jedni, a cigurno ćemo ostat prvi i po tom poradi!

Također smo ove godine prvi puta vidjeli i mlade risarske parove!? Hoće li ih ubuduće biti više?

A. S.: Ove godine smo okupili četiri par mladih, risara i risaruša, i potakli i da se lat ovog posla, kako bi ga u narednim godinama što bolje naučili i tako odminili risare koje će vremenom onemoćat. Na mladima je da od zaborava sačuvaju i njeguju ovaj način rada risa. Učinićemo više napora neg o godinu da i do godine bude još više. Tako najavu već imamo i uz našu pomoć biće još više mladi risara.

Bila je dječja igra „kasa-lisica”?

A. S.: Dica više ne čuvaju svinje, krave i guske na strniki, pa je ova kadgodašnja sigripala u zaborav. Kad smo školsku dicanu Maloj Bosni naučili ovoj sigri bili smo oduševljeni, pa su i posli „treninga” ostali da se vijaju za svoje zadovoljstvo.

Salašarska djeca su znala za više igara. Predviđate li da ćete još neke od njih obnoviti i prikazati?

A. S.: Svakako. Od više kadgodašnji dicanu sigaru pridviđamo da ćemo uskoro prikazat nekoliko vrlo lipi i kadgod omiljeni: vrepčanje, klisanje i sigra svinjara. U ono vrijeme dica baš nisu imala sigračaka, a kako je onda bilo više dice neg danas, ona su se znala zasigra. Pokazalo se da ditetu baš i nisu toliko potribne sigračke koliko da bude med dicanu onda su začas našli šćim će se sigrat.

Strah od Dužijance

Svakomu je poslu „lako zabavit”. No, vrite li u nečemu veliki propust ili nedostatak što bi ubuduće valjalo ispraviti?

A. S.: Ne vidim. Što smo naumili to smo stvarili baš onako kako smo tili. Ko jedan organizatora uočio sam dva propusta: prali smo kakom ogradom udaljit gledače rada, na najmanje 5-6 meteri. Ovako se rod okupio oko mašina da što bolje vidi, a gužvi jedva da su vidili štogod. Isto tako, igrali smo ranije početi navišćivat da ćemo z „Dužijancu” u Maloj Bosni imat brelatni autobus da bi došlo što više ljudi. Malimo rad ovi propusta.

Organizacijski odbor uradio je svoj posao kako valja, na zadovoljstvo prisutnih. Imate li kakovu primjedbu ili želju?

A. S.: Žalosno je što još živimo u vrimenu kad se ostvarenju Bunjevaca Hrvata (samo to što su to), ma kakog da je značaja, ne pridaje odgovarajuća pažnja. Ova, po svem dinstvena priredba, vidili ste, bresprekorito priredena, nije privukla pažnju nikog iz drugih kulturni centara i ustanova i kulturno-metnički društava. Zar naši sunarodnjaci kupljeni u drugim ustanovama ne pripadaju istom narodu koji je sve ovo pokazao, a lo bi lipo da se i kogod od nji priključio svojoj etnografskoj priredbi, kojom čuvamo svoj običaj naši isti predaka! Više godina sverano sijana mržnja je suživot ovdašnji na-

Šogore moj, jeto mene u nedilju!

Jeto mene od nedilje, jel većma volim gledat Dužijancu i onu

povorku kroz varoš, neg onu paradu na kraju Olimpijade!

Jel, šta na primer na toj paradi mož vidit? Ništa vridno! Šta oni imaju bolje i lipče neg mi? Ništa. Nemaju ni nako lipo ruvo ko mi, nemaju kolo, ni tamburaše, ni karuce, ni nalog bandaša i bandašicu; ništa nemaju ko mi! Ma kaki, di su ti Amerikanci iza nas!

A o krvu da i ne divanimo. Di oni imaju naki krv ko onaj naš iz parasničke peći? A, kad je rič o krvu, baš volim gledat ono kad našem gradonačelniku pridaju krv od novog žita, a oni njegovi brkovi (joj, kaki su!) – samo se smiju!

Ti, šogore, možbit ne znaš – taj krv – to nije čerez tog jel je naš gradonačelnik nedajbože gladan (borme, i vidi se na njem da ne gladuje), neg čerez tog nek se zna da je novo

Iz penzionerske biližnice

Di su oni iza nas!

žito već u ambarima, i da će – ako ga OVI ne uzmu – fala Bogu, bit kruva. A ovaj prvi krv od novog žita – taki je adet – ide prvom čoviku u varoši!

Taj naš gradonačelnik, al je to komad čovika! A ne ko tamo niki. Znam ja da je on i čerez čeg drugog (važnog) posto Glavni u varoši, al, cigurno su mu i naki brkovi pripomogli u tom. Jel, ne kaže se zabadavad – dobijo na brkove!

A sad, prikinut ću s pisanjem, jel moram naranit pilež. Još samo ovo – šogore moj, kaš počet pušćat brkove?

Tvoja šogorica Kata

Kate, Kate, vidin ja: uspalila se ti na našega gradonačelnika i njegove brke! A ne znaš ti, Kate, da je pri puno stotin godin, u onon mon Velom mistu (ča san već reka da je sad u inozemstvo), bija jedan čovik isti, isti ka ča san ja sad: bija je čelav i brez brkov. Nije bija gradonačelnik. Bija je (samo) – car. Ime mu je bilo Dioklecijan.

Marko Subotički

Pravnički kutak

Međunarodno kazneno pravo (V.)

Organiziranje grupe i podsticanje na izvršenje genocida i ratnih zločina

Završavajući pogled na aktualne odredbe međunarodnoga kaznenoga prava osvrnut ćemo se još na pitanje organiziranja i podsticanja na genocid i ratne zločine.

U pitanju je samostalno kazneno djelo propisano čl. 145. KZ SRJ, što se temelji na Statutu Međunarodnog vojnog suda iz 1945. godine i na Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju genocida iz 1948. godine.

Prema jugoslavenskom Kaznenom zakonu, tri su oblika ovog djela: a) organiziranje grupe radi vršenja genocida ili ratnih zločina,

b) pristupanje takvoj grupi, i

c) podstrekavanje na vršenje genocida ili ratnih zločina.

Za djelo pod a) propisan je zatvor od najmanje 5 godina, za djelo pod b) zatvor od najmanje 1 godinu, a za djelo pod c) zatvor od 1 do 10 godina.

Premda je iz ranijih izlaganja o međunarodnome kaznenome pravu bilo vidljivo da bi za državne organe (policiju, tužilaštva i sudove) bilo dovoljno posla u gonjenju učinilaca za ranije navedena kaznena djela, za djela iz čl. 145 KZJ ovo posebno važi.

Naime, dovoljno je samo prisjetiti se svih onih stravičnih izvjava, napisa, emisija (običnih i specijalnih), historijskih predavanja i sličnih aktivnosti pred i tijekom rata na ex- jugoslavenkome prostoru, koje su prepune radnji inkriminiranih ovim kaznenim djelom.

Međutim, s obzirom na nacionalna tužilaštva i sudovi praktički nisu potpuno neovisni (što posebno dolazi do izražaja kod tzv. teških kaznenih djela, među koja spadaju i kaznena djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava), potpuno je razumljiva potreba za formiranjem međunarodnih organa (tužilaštva i suda) koji bi trebali goniti i kažnjavati najteže povrede čovječnosti i međunarodnoga prava.

Imajući to u vidu, pokazuje se kao nužna i doista opravdana potreba za postojanjem Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije (kao i za onaj u Ruandi), i za nadati je se da će to biti samo korak ka formiranju stalnog međunarodnog suda za ratne zločine.

(j. š.)

„Dužijanca” u Maloj Bosni

Dana 13. srpnja održana je lokalna dužijanca u Maloj Bosni, uz sudjelovanje četrdesetak mladića i djevojaka u narodnim nošnjama. Bilo je simpatično vidjeti tridesetak djece u narodnim nošnjama, što pokazuje da će mladi naraštaji moći nastaviti održavanje ovog velikog narodnog običaja.

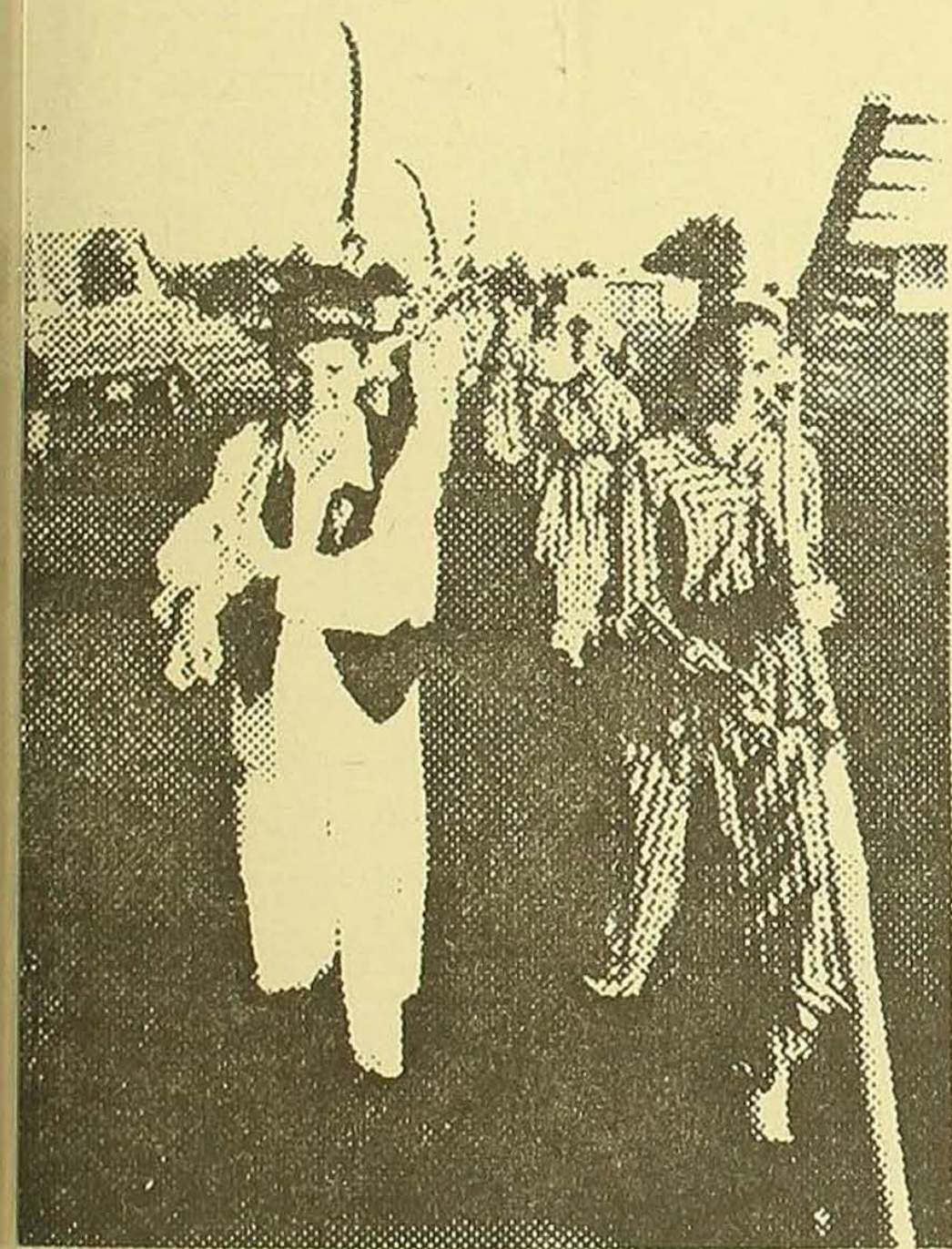
Ovogodišnji bandaš Miroslav Stantić i bandašica Marina Dulić povelili su vjernike na ulazak u crkvu u kojoj je misno slavlje predvodio nekoć njihov, a sada župnik u Sontu, vlč. Marko Forgić, s gostom župnikom vlč. Andrijom Kopilovićem iz Aleksan-

drova i župnikom vlč. Lazarem Novakovićem.

U propovijedi je vlč. Forgić naglasio da je ovo slavlje blagdan malih ljudi, blagdan žuljeva i znoja onih koji su obavili najvažniji i najteži ovogodišnji posao – onih koji su uradili ris. Misno slavlje završeno je procesijom oko crkve, a bandašica i bandaš su za svoje najbliže i goste priredili zajednički ručak u prostorijama župnog ureda.

Ovom lokalnom slavlju prisustvovao je Iazo Vojnić Hajduk, predsjednik Organizacijskog odbora „Dužijanca '96.” sa suradnicima.

(a. s.)

Dica risari – budućnost „Dužijance”

oda do te mire srozala, da se tušta nji plaši „Dužijance”. A za tušta nji važi nedavno napisana miso jednog umnika: „Mrze da ne bi morali da se dive!”

Na kraju, kakvu poruku imate?

A. S.: Ovako bi naši stari kazli: Fala Bogu što nam je podario tako lip dan da smo ovu priredbu mogli pokazt ovako lipo. U ime Organizacionog odbora zafaljavam svima koji su ovu priredbu smislili, koji su je bilo čim pomogli, koji su na bilo koji način znanjem i radom doprineli da bude ovaka i svima koji su prolili ne malo znoja da nam pokažu kako se kadgod radio ris.

Tomislav Žigmanov

Slaven Bačić: „Povelje slobodnih kraljevskih gradova...” (X.) Finansijsko pravo – osobene obaveze Subotice

1. Subotička povelja je naložila građanima Marija Tereziopolisa da ubuduće svake godine plaćaju u korist državne blagajne poseban kraljevski porez (*census regius*) u iznosu od 1000 forinti godišnje, s tim da je kralju ostavljena mogućnost kasnijeg preinačenja iznosa. Kraljevski porez je po svojoj prirodi odšteta koju su građani slobodnih gradova plaćali na ime posebnih sloboda koje su uživali. Suma nije bila fiksna, već je postojala mogućnost korigovanja ukoliko bi se za građane u budućnosti pokazale posebne imovinske koristi od elibertacije. Utvrđenu sumu su gradovi delili na pojedine građane srazmerno njihovoj imovinskoj snazi.

Odgovor na pitanje zašto odredbu o kraljevskom porezu sadrži samo Subotička, a ne i Novosadska i Somoborska povelja valja potražiti u genezi ovog poreza. Naime, u doba donošenja Novosadske i Somborske povelje, ovaj porez još nije bio institucionalizovan. *Census regius* je u doba donošenja Subotičke povelje bio već ustaljena obaveza, te ova Povelja sadrži odgovarajuću odredbu o kraljevskom porezu.

2. Subotička povelja usputno je, u zagradi, propisala gradskim žiteljima dužnost davanja podvoza u korist vojnih vlasti, a po ugledu na druge slobodne kraljevske gradove, pri čemu su navedeni primeri Debrece-na, Segedina i Sombora.

Podvoz ili preprege je dužnost prevoza kolima i konjima koji se daju na korišćenje državnim i županijskim vlastima. Tokom XVIII stoleća se podvoz najčešće davao u korist vojske. Za seljake je ova obaveza bila jedna od najtežih. Iako se obaveza davanja preprega Sombora i Novog Sada ne spominje u njihovim Poveljama, ona je nesum-

njivo postojala, na što ukazuje i primerično nabranje u odredbi Subotičke povelje. Ustvari je navođenje obaveze vojnog foršpana u Subotičkoj povelji u vezi sa regulisanjem davanja županijskog podvoza.

3. Poveljom Marija Tereziopolisa propisana je obaveza grada da daje preprege županijskim činovnicima. No, dužnost davanja županijskog podvoza je dvostruko ograničena: samo neophodni podvoz i to dok sav posao oko stvaranja sela Bajmok i Čantavir ne bude završen.

U ostvarivanju odredbe o davanju preprega županijskim činovnicima od strane Marija Tereziopolisa bilo je teškoća. Suprotno petom članu Povelje, kao i usled nedovoljne određenosti obaveze besplatnog ugošćavanja, smeštaja i ishrane iz sedamnaestog člana Povelje, Bačko-bodroška županija je i posle ušoravanja Bajmoka i Čantavira insistirala na davanju preprega. Problem je definitivno rešen formiranjem (1786-1804) sela Šandor južno od grada. Na njegove stanovnike je preneti obaveza davanja preprega za ceo **Maria Theresiopolis**. Kao i u slučaju Bajmoka i Čantavira, Šandor je formalno bio deo subotičkog atara, ali je stvarno bio podložan Županiji.

4. Maria Theresiopolis je bio obavezan i na druge načine dužno i dosledno unapređivati najvišu kraljevsku javnu službu. Pod unapređenjem najviše javne službe auktor Povelje svakako misli na vršenje raznih obaveza podanika (u ovom slučaju građana i stanovnika slobodnih gradova) u korist kralja i njemu potčinjenih najviših državnih organa: npr. stavljanje na raspolaganje određenog broja vojnika, ubiranje zemaljskog poreza, pratnja državnog novca i sl.

„Dužijanca” u Starom Žedniku

Dana 14. srpnja održana je „Dužijanca” u Starom Žedniku, jedna iz kalendara priredbi „Dužijanca '96.”. Pod tim imenom su se već održale ili će se održati priredbe, koje obilježavaju ovogodišnje subotičko lito. Počelo je svećenjem žita na dan sv. Marka (25. IV.), a svršit će se bunaričkim proštenjom (25. VIII.).

Povorka ovogodišnje jedinstvene dužijance krenila je iz „seoske kuće” (Doma kulture), prošla selom i ušla u crkvu, pridvođena bandašom **Pajom Horvackim** i bandašicom **Adrijanom Kovač**. Misno slavlje pridvodio je **preč. Stjepan Beretić**, župnik subotičke katedrale, a pridičio je župnik **vlč. Antun Miloš** prid oko 600 virnika, među kojima je bilo oko pedesetak mladi u narodnim nošnjama. Bila je to i raniji godina doživljena zafala Bogu na rodu žita i srično svršenom velikom poslu.

Misno slavlje je okončano proštenjom oko crkve, a zatim su bandaš i bandašica s pratnjom u fijakerima, a drugi pišće, ošli do „seoske kuće”. Bandaš i bandašica su domaćinu sela **Josipu Duliću** pridsidniku MZ, darivali somun kruva ispečenog od brašna ovogodišnjeg roda žita. Domaćin je prigodnim ričima zafalio na daru i pofalio sve one koji su radili na dobivanju žita, od sijanja pa sve do vršidbe.

Svečana užna sa oko 220 ljudi spremljena je u Domu od darova meštana, koji su sve uradili sami. Darovima su njim pomogli i brojni sponzori. Užna, a uveče večera ne bi bila da Žed-

ničani nisu toliko složni u pomaganju da se održi lip narodni običaj – dužijanca.

Proslavi „Dužijance” prisustvovali su **Stanka Kujundžić**, potpridsidnica grada, koja se prisutnima obratila prigodnim govorom, a HKC „Bunjevačko kolo” su predstavljali potpridsidnik **Marija Sekulić** i **Alojzije Stantić**.

Uveče su Folklorna grupa HKC „Bunjevačko kolo” i njegova sekcija u Žedniku prikazali spletove bunjevački, moslavački, banatski i mađarski narodni igara, prid oko 500 gledača. Igrači su pokazali da nisu zabadavad prolili toliko znoja na probama, a posebno mladi Žedničani koliko su napridovali za godinu dana. Niki od nji uskoro će igru usavršavat u „Bunjevačkom kolu”. Nastup igrača HKC „Bunjevačko kolo” pridvodio je koreograf **Stevan Tonković – Pipuš**, a mlade Žedničane u igrama su naučili i podučavali **Sandra Lipozenčić** i **Jugoslav Tonković**. U ovom nastupu ovi ljudi su pokazali koliko su dobri učitelji, a igrači učenici kojima se Žedničani ponose.

Posli nastupa folkloraca slavlje je nastavljeno kolom, kako priliči ovakoj svetkovini, šta su prisutni meštani oduševljeno prihvatili. Dobra svirka Omladinskog orkestra **Nikole Ostrogonca** iz Žednika zadržala je ljude u igri do ponoći.

Da je dužijanca u Starom Žedniku ovako dobro priređena zaslužni su župnik **Antun Miloš** i ništa manje zaslužnim članovima **Josipom Dullćom**, **Mirkom Ostrogoncom** i **Stjepanom Milunovićom**.
(a. s.)

Upoznajmo Bibliju

Božji narod Staroga i

Novoga zavjeta

Vratimo se još jednom na glavno svojstvo Biblije: ona je knjiga **Božjeg naroda**, naroda koji se na temelju povijesnih Božjih zahvata – osobito u Isusu Kristu – smatra pozvanim i odabranim da uđe u savezništvo s Bogom, nekoć u Stari, danas u Novi Savez. Očito je da taj „narod” premašuje pojam naroda u zemaljskom smislu: on je zapravo narod budućnosti, sabran od svih naroda na zemlji, da bude konačno nebeski narod.

I upravo je Biblija jedan od faktora koji su taj narod ne samo **informirali** (upućivali) nego upravo **formirali** (oblikovali). Književnost jednog naroda, uopće, nije samo njegova posljedica nego je i njegov uzrok, ili barem jedan od uzroka: knjiga u narodu nastaje kao oblikovanje narodne svijesti kao njezin prenosnik. To je osobito vidljivo u Bibliji s obzirom na njezin „narod”. Značajno je to što nijedan drugi narod nema tako sigurno zajamčenih svojih početaka kao hebrejski, na koji se – baštinom o duhu – nadovezuje na kršćanstvo. U tomu neotudivu ulogu igra Biblija. Ona je, dođuše, kao spis istom kasnije napisana, ali joj počeci sežu u sama usta Abrahamova. Bio je on neusporediv pojedinac, zamislimo ga kao šeika. On je jednoga dana „susreo” Boga. Bog je ušao kao Gospodar i Prijatelj u njegov život. U tomu je susretu postao punosvijestan svog poziva, Božjeg poziva, da bude otac velikog naroda. Iz njegovih je to usta čuo njegov sin, iz sinovih unuk, prau-nuk. Abrahamovo se iskustvo množilo novim iskustvima – „s koljena na koljeno” – dok to iskustvo Abrahamovo, po novim iskustvima obogaćeno te potvrđeno i umnoženo, nije ušlo u knjigu – u Bibliju – u kojoj je ovjekovječeno. I tako je ta sveta „Knjiga”, Biblija, u isto vrijeme i **informirala**, upućivala je nove generacije te ih je **formirala**, oblikovala kao Narod Abrahamov, Izakov, Jakovljević – Narod Božji u kojemu se pripremao put velikom spasitelju čovječanstva, Isusu Kristu. Nakon Isusa Krista „Knjiga” je nastavljena kao „Novi zavjet” u novom Narodu Božjem, u novom Izraelu, u Crkvi Kristovoj. Taj, istodobno, informativni i formativni značaj Biblije promotrimo u nekoliko primjera.

Bonaventura Duda

Gemini - commerce

**SUBOTICA, Lenjinov park
1/II, Telefoni: 51-093, 52-087**

Veliki izbor:

ceramic pen, tehničke

olovke, dvodelne i trodelne garniture, vodootporni markeri, signiri

„Čudnih li vremena, čudnih li običaja”, što onomad izreče Ciceron – O TEMPORA O MORES i prođe, eto, dva milenijuma

Subotičko centralno groblje

Nekako, hodeći stazama i bogazama, put prolazeći kroz mnoga naselja i gradove, glavo po pravilu sam svraćao i u njima pripa-juće gradove mrtvih, neovisno od toga da li su oni potonji urasli u gradsko tkivo ili su se razili na njihovom obodu. Kako bi nešto više saznao o tom naselju ili gradu i upotpunio sam o njemu, iz čiste znatiželje, odlazio bih na njihova groblja da u miru i tišini – koja se tamo može čuti – gledajući oblike nadgrobnih spomenika, iščitavajući zapise na njima, zapravo sam listao listove **KAMENE KNJIGE PREVIKA**, koju su u prošlosti sadašnjeg grada Subotice, kazivali u tim zapisima, njegovi bivši građani, upokojeni, ovde na grobljima. Tako sam uobličavao predodžbu, dočaravajući sebi mašti prošlost u sadašnjosti istog grada. U tim tim hodoljublja i lutanjima po gradovima i njihovim grobljima, zapazio sam jednu novu ili možda običnu pojavu. **Veći gradovi Subotice imaju jedno do dva groblja. Remo Beograd – Novo groblje, Zagreb – Mirogoj, Ljubljana – Žale, Varaždin – Varaždinsko** (sada spomenik kulture i turistička atrakcija Evrope), **da ne ređam, ona druga u drugim državama, a Subotica čak st računajući tu i Aleksandrovačko.**

Ali u ovoj mojoj Vojvodini ipak je sve nekako drukčije! Lepo ju je opevao i dušu joj iskazao baš u pesmi pod istim naslovom „Vojvodino” pesnik Mika Antić. Svaki, pa najmanji grad ili veće selo, ima bar dva, ako ne i tri groblja!

Tražeci odgovor na to pitanje gde je Vojvodina izuzetak, mislim da sam ga našao. U pitanju je nacionalna, verska, socijalna i ekonomska „zatucanost”, a može i segregacija kao ostavština prošlosti, prisutna u stvarnim naseljskim prostorima, a zapravo je začeta još sredinom XVIII veka. I tako se vekovima u groblja ne dira! Zna se gde su i čija su!

S obzirom da su postojeća groblja već davno „tesna” jedva nešto komunalno premljena sa improvizovanim mrtvačnicama na većinu od njih, a sama groblja davno urasla u gradsko tkivo, bez pristupnih puteva i neophodnih parkirališta, to stazama unutar njih da i ne govorimo. Valjalo bi ponovo, po ko zna koji put ozbiljno pristupiti ne samo ideji već i realizaciji **NOVOG - CENTRALNOG GROBLJA**, što priliči jednom gradu! Po tome Subotica ne bi bila izuzetak niti uzor drugima, ali o sadašnjem stanju je loš primer.

CENTRALNO GROBLJE?!

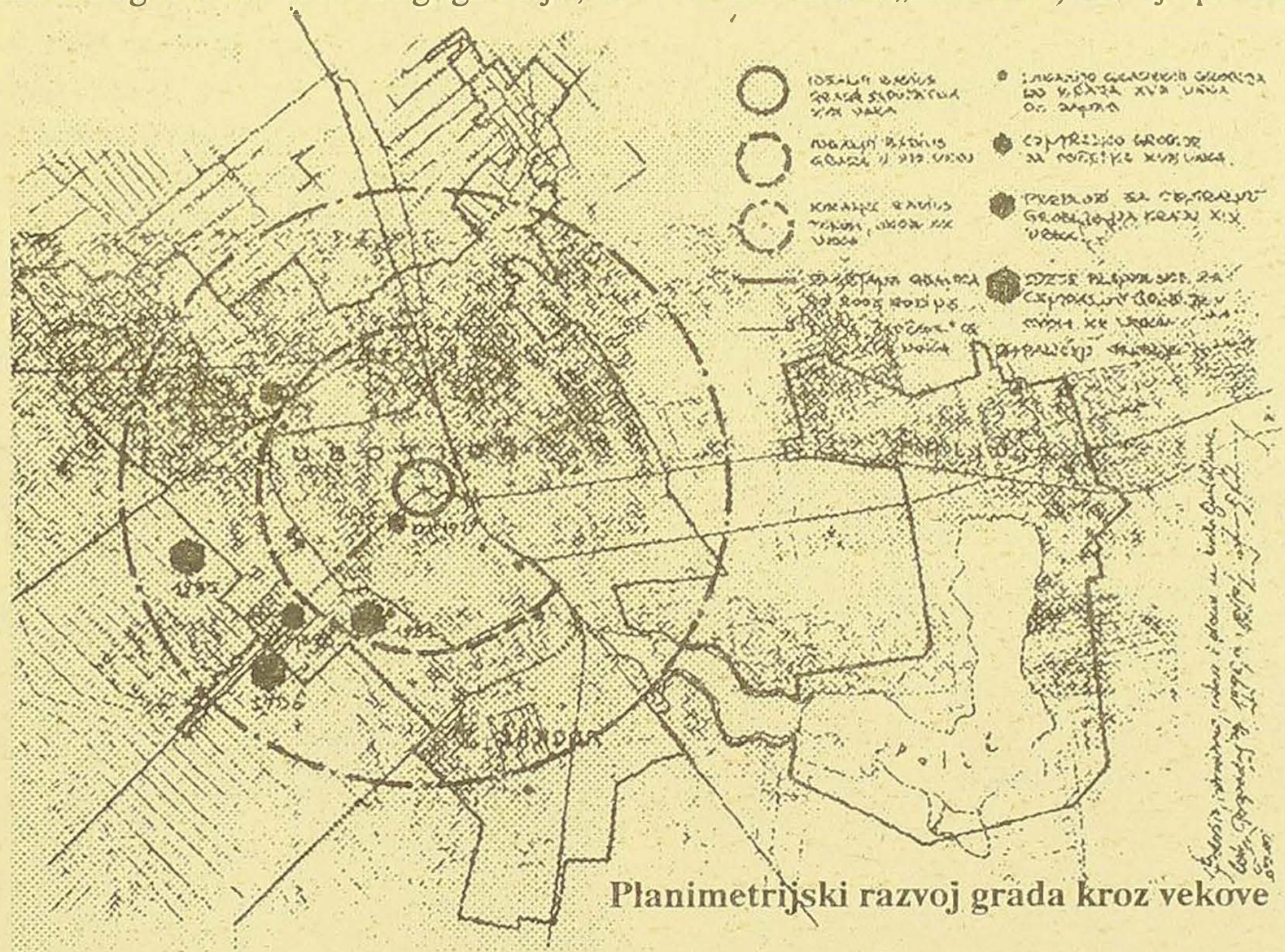
Prevrćući te brojne zabeleške sačuvane u gradskom arhivu vezane za problematiku subotičkih groblja, sabirajući i oduzimajući, šetajući kroz protekle vekove, došao sam do sledećih zaključaka koje ću izložiti po vekovima.

OSAMNAESTI VEK – Prvo gradsko centralno groblje bilo je u prvoj polovini ovog veka zapravo ono „ó témentö” o kome se već bilo reči, a nalazilo se između današnjih ulica Matije Gupca i Harambašićeve. U to doba je bilo izvan tadašnjeg grada! Ondašnja gradska uprava je donela jednu nepromišljenu i pogrešnu odluku: izmestila je jedinstveno groblje – gradsko groblje, na tri različite lokacije. To su već

opisana – Senčansko, Bajsko i Halaško (jevrejsko). Tada još grad, ako se uopšte tako i mogao zvati, možda prije palanka, nije imao svog inženjera planera imajući u vidu nizak stepen obrazovanosti iz ove oblasti u to doba u Beču, od koga je sve zavisilo po pitanju Subotice. Prvi učeni inženjer, Karl Leopold Kovač, osnovano je pretpostaviti da nije bio školovan u Beču, već u Parizu ili Londonu, koji su tada bili vodeći obrazovni centri inženjera, sačinio je plan grada Subotice – postojećeg stanja 1778., a u kome je sve evidentirao o prostoru izuzev ova pomenuta tri groblja. On je nakon sticanja statusa slobodnog kraljevskog grada Subotice 1779. uradio i plan šančeva 1785-6. godine, koji su u stvari, današnjom urbanističkom terminologijom rečeno **nove granice budućeg grada Subotice**. O tome svedoči jedan sačuvani segment od tog plana i odnosi se na južni deo grada – Ker iz 1785. godine.

DEVETNAESTI VEK – Sva opisivana gradska groblja u XIX veku nalaze se van šančeva. To rešava dilemu o dataciji i ubikaciji Kerskog i Pravoslavnog groblja, a

ka „Zorka” i gipsana polja uz prugu. Ova ironija za poslanika odnosi se na neznanje, s obzirom na pojavu tzv. „saponifikacije” ako je pokojnik u vodi. O tom znaju više lekari i stručnjaci. Stoga je verovatno 1893. iznadena i druga uistinu opravdana i adekvatna, nalazila se van grada, tamo na bregu baš kod „vetrenjače” u Malom Bajmoku. Zacrtnane granice su mu bile: Somborski put, odnosno danas ulica Franje Kluza do Batinske i Batinskom prema jugu do Sivačkog puta, te Sivačkim putem nazad do Somborskog. Lep položaj na bregu pre ulaska u grad koji je počinjao tek posle „Somborske trošarine”, tamo kod kalvarije. Toliko o ovom veku, ali se očito već tada nametnula potreba za **javnim grobljem tj. centralnim**, jer su postojeća postala „tesna”. U to doba prema statističkim podacima, kojima ne treba baš uvek verovati (jer se popisi nisu odnosili isključivo na gradsku teritoriju Subotice), ali ovom iz 1890. bi se i moglo poverovati. Gradska teritorija imala je po tom popisu 38.573 stanovnika (podrazumeva se unutar „šančeva”)! Sve je postalo „te-

Planimetrijski razvoj grada kroz vekove

potvrđuje i izmeštanje, uslovno rečeno, novog Senčanskog i Bajskog na sadašnje lokacije. Razlog za postojanje četiri groblja može biti samo u nacionalnoj, verskoj, socijalnoj i ekonomskoj segregaciji stanovništva. Gotovo do pred kraj ovog veka „Senta” i „Ker” su nazivani u zvaničnim dokumentima – „különvárós” tj. „izvan grada”, mada su unutar granica zacrtanog grada opasanog šančevima, a njihova groblja su bila sa druge strane šanca što znači – van grada. Zašto su ova dva naselja u gradu, a van grada, morala dobiti svoja posebna groblja.

I tako, sva ova groblja sporadično su se uređivala i širila što se vidi po pojedinim zahtevima tokom čitavog XIX veka. Konkretno je gradskoj upravi postalo jasno da treba novo „javno groblje”. To se zbilo u periodu između 1887. i 1893. godine. Verovatno je prvu lokaciju za novo groblje iz 1887. godine predložio neki poslanik u skupštini, jer je ta lokacija na mestu bivšeg Velikog rita, tačno tamo gde je danas fabri-

sno” na prekretnici vekova – i grad živih i grad mrtvih u istom jedinstvenom gradu. Zakoračimo onda u taj, naš:

DVADESETI VEK u kome su naši dedovi, očevi pa i mi sami u ime napretka nauke i tehnike ugrozili vlastiti opstanak i potražili izlaz u osvajanju svemira za našu prauučad u trećem milenijumu, koji će učiti da su futuristi planeri predviđali kako će se na zemlji živeti u gradovima pod staklenim kupolama, ili u morskim „dubinama” kao ribe u akvarijumima pod strogim režimom kompjuterske tehnike, koju smo izmislili da mi ne bismo morali misliti, a oni bi nas EKOLOŠKI zaštitili u svim vitalnim funkcijama majke Ekumene, Gee iliti jednostavno Zemlje. Mala digresija vezana za planiranje budućnosti, s obzirom da smo ju upropastili sami. Kakve veze ova misao ima sa gradom živih i mrtvih, konkretno sa Suboticom?

Pa ima!

(nastaviće se)
Mr Ante Rudinski

Naš izbor

Prostrano sagorijevanje

u vode u oazi

ulaze sjene rijeka

u maštalačkoj aziji

širi se jeka vjetra.

iza i prije mene

umorna pusta ravnica.

osjećam srušeno vrijeme

i razvaline lica.

i onda pun tišine bježim od sebe

u dim.

a kada oganj umre

od pepela poludim.

Josip Sever

Filatelističko-propagandna izložba

Subotičani na olimpijadama

Naš sugrađanin, filatelist Ljudevit Vujković Lamić, u suradnji s Gradskom knjižnicom, priredio je 19. srpnja u izložbenom prostoru Knjižnice samostalnu prigodnu filatelističko-propagandnu izložbu na temu: „Subotičani na olimpijadama” i „75 godina olimpijskog pokreta”, u spomen sto godina olimpizma i u čast XXVI. olimpijskih igara koje se ovih dana održavaju u Atlanti.

Govoreći na otvorenju izložbe Milenko Brustulov, glavni i odgovorni urednik „Sportskih subotičkih novina”, istaknuo je da su Subotičani na dosadašnjim olimpijskim igrama osvojili pet kolajni (jednu zlatnu i 4 srebrne), a ukupno je sudjelovalo na igrama 39 sportaša. Ovu simpatičnu i dobro koncipiranu izložbu otvorio je hrvač Stipan Dora i sam olimpikon, sudionik na XVII. olimpijskim igrama u Rimu 1960. godine, gdje je zauzeo vrlo dobro sedmo mjesto.

Izložba „Subotičani na olimpijadama” rijetko će kojega posjetitelja ostaviti ravnodušnim – slikovito i pregledno uređeni izložci jamstvo su da će svatko pronaći bar dio svoga gledanja i doživljavanja na olimpijski pokret. U petnaestak izložbenih vitrina, pored filatelističkih eksponata vezanih uz temu „Subotičani na olimpijadama”, izloženi su i eksponati na temu „75 godina olimpijskog pokreta” – izložak koji je na međunarodnoj izložbi organiziranoj u povodu sto godina olimpijskog pokreta u travnju ove godine u Ateni nagrađen brončanom kolajnom. Tu su izloženi i osobni olimpijski trofeji nekolicine naših olimpikona.

Servis bele tehnike FREON ❄️❄️❄️
 024 52 974
 M. Gebrić Grgo
 Nikole Kujundžića 10
 Staro Paskoško 11 (22 455)

Krležijana

Apologet bijede

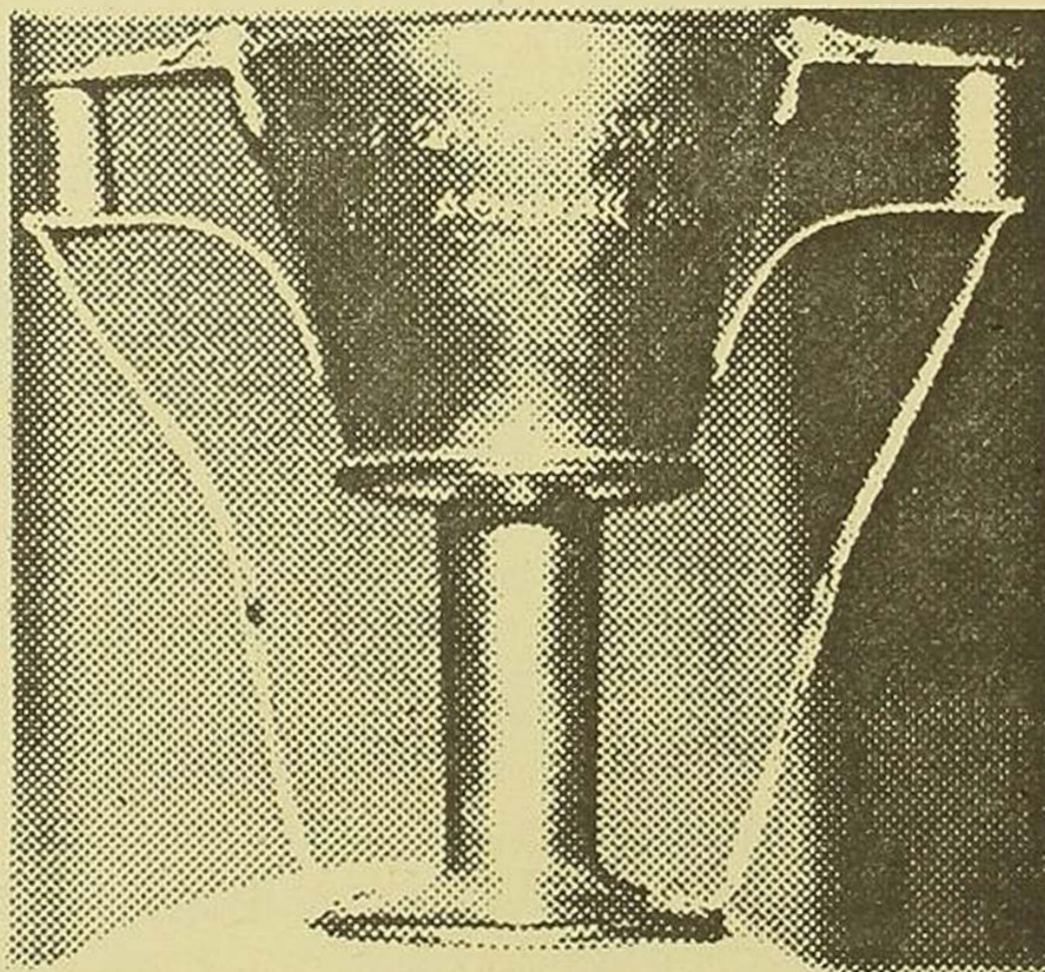
Čovjek je kao materijalist siromah i onda, ako je bogat, a kao idealist je bogataš i onda, ako živi u prnjama.

Siromašan čovjek ima nad bogatim tu veliku prednost, što može da kupi sebi ono čega nema, a bogataš ne može kupiti sebi ništa, jer ima sve, samo nema iluzije o bogatstvu. Bogataši su vrlo često nesretni: umiru od teških bolesti, žive u rastrovanim prilikama, u razrovanim obiteljskim odnosima, upropaštavaju svoje zdravlje prekomjernim užicima, opterećuju se zemaljskim dobrima, obmanjuju se ugledom društvenih položaja, a ni jedan od bogataša ne smatra sebe lično bogatim, jer mu je san da postane deset puta bogatiji nego što jeste. Nije dakle glavno biti bogat ili siromašan, nego biti sretan, a nije sretan onaj čovjek koji ima bogatu imovinu, nego koji ima bogatu fantaziju, jer je jedini izvor sreće bogata fantazija.

Miroslav Krleža, 1935.

Posebnu pozornost na izložbi privlači zlatan pokal kojega je dobio naš sugrađanin Đuro Stantić, prvi naš olimpikon i jedini Subotičanin osvajač zlatne kolajne na međulimpijskim igrama 1906. godine u Ateni, koja je organizirana u povodu desetogodišnjice prvih igara, za osvojeno prvo mjesto u hodanju na 3.000 metara.

Izložbu je veoma uspješno i korektno postavio sam izlagač ne držeći se striktno strogih filatelističkih pravila o izložbama.

Trofej kojeg je osvojio Đuro Stantić u Ateni 1906. godine

Imajući u vidu propagandni karakter izložbe, smjelo je uvrstio među eksponate i nefilatelistički materijal vodeći pri tome računa da isti ipak bude u vezi s postavljenom temom.

Što reći još o ovoj izložbi? Svi komplimenti izlagaču i autoru za učinjeni ugodaj. No, izložba ima i drugu stranu kolajne. Ostaje upitnom neshvatljiva nezainteresiranost određenih institucija u gradu (Gradski muzej, sportski forumi Subotice...) i to baš u periodu kada se slavi stogodišnjica olimpizma.

Na kraju, još toliko da je izložba otvorena do 4. kolovoza.

Ante Zomborčević

Imenik rocka

The „Flock” – fantastično originalni, ali neshvatljivo (i nedovoljno) (ne)poznati sastav osnovan u Chicagu 1967. godine, od strane virtuozna na violini Jerry Goodmana, tenor-saksofoniste Ricka Cannofa, Freddie Glickensteina (vokal i gitara), Rona Karpmana (bubnjevi), Franka Posea (truba), Jerry Smitha (bas-gitara) i saksofoniste i flautiste Toma Webba. Njihova briljantna smeša jazz-rocka, folka, bluesa i psihodelije osigurala im je kult-status među publikom visoku poštovanost od strane kritike, no „Flock” je izvodio muziku koja je bila svetlosnim godinama ispred vremena i nikada nisu bili pravilno shvaćeni, niti zadobili pohvale koje su (i više nego) zavrjedili.

Kompletna diskografija:

- „The Flock” (1969)
- „Dinosaur Swamps” (1970)
- „Inside Out” (1975)

The „Flying Burrito Brothers” – američki sastav koji je utemeljio „country-rock”, osnovan 1968. od strane (pokojnog) genijalca, oličenog u liku „Svemirskog kauboja”, bivšeg člana „Byrds”, Grama Parsonsa. Ostatak grupe su sačinjavali: Chris Hillman (vokal, gitara i mandolina), „Sneaky Pete” Kleinow (steel-gitara i vokal), Al Perkins (gitara i bubnjevi, vokal), Bernie Leadon (gitara i violina), i Chris Etheridge (bas-gitara). Kasnije je stalni član grupe postala i Parsonsova ljubavnica, danas slavna Emmylou Harris, koja je nakon njegove misteriozne smrti u pustinji Nevade, postala lider grupe i mesijanski posvećeno nastavila njegovu „misiju”.

Probrana diskografija:

- „Gilded Palace of Sin” (1969)
- „Burrito de Luxe” (1970)
- „Flying Burrito Brothers” (1971)
- „Last of the Red Hot Burritos” (1971)
- „Close up the Honky Tonks” (1972)
- „Sleepless Nights” (1976)

Gram Parsons – samostalno

- „Grievous Angel” (1972)

The „Focus” – najznačajnija evropska grupa (nebritanska) koja se pojavila u progresivnom rocku, osnovana je u Holandiji, a najpoznatiju postavu su činili: Jan Akkerman (gitara, mandolina i leut), Thijs van Leer (vokal, klavijature i flauta), Pieter van de Linden (bubnjevi) i Jan Pierehuiss (bas).

Probrana diskografija:

- „Focus III.” (1971)
- „Moving Waves” (dvostruki, 1973)

Robert Tilly

Toth-optika
SUBOTICA

Subotica
 Tel. 51-045 *Maksima Gorkog 26*

Radno vreme

<i>Radnim danom</i>	<i>9.00 - 12.00</i>
	<i>16.00 - 19.00</i>
<i>Subotom</i>	<i>9.00 - 12.00</i>
<i>Radno vreme otnog lekara</i>	
<i>Radnim danom</i>	<i>17.00 - 19.00</i>

Jezik bunjevačkih narodnih pripovjedaka (I.)

I. UVOD

Narodna pripovijetka, kao oblik duhovnog stvaralaštva bačkih Bunjevaca, našla je Balintu Vujkovu dostojnog skupljača.

Balint Vujkov (Subotica, 27. svibnja 1912 - 23. travnja 1887.), pjesnik, pripovjedač, romanopisac, kritičar, esejist, inicijator, snivač, urednik i izdavač književnih časopisa, novina, kalendara, knjiga i drugih publikacija, nadasve je sakupljač narodnih pripovjedaka. Objavio je tridesetak knjiga poezije, proze i narodnih pripovjedaka. (I. amostalna djela Balinta Vujkova)

Među 1.500 hrvatskih narodnih pripovjedaka bunjevačke su najbrojnije.

Hrvatske narodne pripovijetke koje je kupio Balint Vujkov zastupljene su u više antologija i zbornika (II. Antologije i zbornici u kojima se nalaze pripovijetke koje je kupio Balint Vujkov)

Ljubav prema narodu u njegovom stvaralaštvu, te želja da se to blago sačuva, uz traživčku strast i ustrajnost, omogućili su Balintu Vujkovu da skupi tako veliki broj narodnih pripovjedaka. Naime, Balint Vujkov kao dobar poznavalac narodnog života

Jezik bunjevačkih narodnih pripovjedaka još nije izučavan, ali je dano više napomena. Tako Petar Šarčević: „O jeziku ne bih govorio. Ali bih ipak spomenuo čar tihe, smirene, otegnute, šuštave kao dovikivanje preko kukuruza, melodične rečenice krcate originalnim riječima izraslim iz zavičajnog tla”. (III/2).

II. GOVOR BAČKIH BUNJEVACA

Govor bačkih Bunjevaca je štokavsko-ikavski, nove akcentuacije. Ikavica je u bunjevačkom govornom jeziku izražena u potpunosti, jer se glas „jat” („é”) reflektira kao „i”. (IV. Literatura o govoru bačkih Bunjevaca).

III. JEZIK BUNJEVAČKIH NARODNIH PRIPOVJEDAČA

Prikaz jezičnih značajki bunjevačkih narodnih pripovjedaka u ovom članku dan je temeljem analize pripovjedaka objavljenih u knjigama:

1. „Bunjevačke narodne pripovjetke”, „Hrvatska riječ”, Subotica, 1951.
2. „Hrvatske narodne pripovijetke (Bunjevačke)”: „Bratstvo- jedinstvo”, Novi Sad, 1953.
3. „Hrvatske narodne pripovijetke (Bunjevačke)”: „Sloga”, Zagreb, 1957.
4. „Šaljive narodne pripovijetke (Bunjevačke)”: „Rukovet”, Subotica, 1958.

I. Ikavica

Jezik bunjevačkih narodnih pripovjedaka je štokavsko-ikavski i u svemu je podudaran s govorom bačkih Bunjevaca. Primjeri za to su riječi: čovik, okrpit, zriła, vrijeme, ogriv, vik, lik, gri, lip, pivac, mliko, vitar, mira, vira i druge.

„Čovik se obradovo što je za kratko vrijeme taki lip komad zemlje dotiro za rukom pa o'ma' počo čistiti drugi, al' sad odmirio veći. I tog je on zasijo prija neg' je mislio, pa se nije ni sitio, a brazdu već vuče dalje”. (Knjiga 1. str. 3).

Zamjena „jata” javlja se dosljedno i u priloškim i prijedloškim partikulama: pri, priko, prid, prija, prije, di, digod, niki i u broju dvi. Npr.: primetnit, priko, lita, prija neg' vi, prija tebe, prid svinjarom, prid kuma, di š'ti, digod će se naći mista, niki čovik, nji' nikoliko, što me još nekoliko puta, itd.

„Brid njim somun kruva jedva načet i kožica od slanine, ta nije veće od zečije stolpe” (Knjiga IV. str. 25).

I u govornom jeziku kao i u jeziku ovih pripovjedaka nalazimo i neke ekavizme. Tako u imenicama pretelj, neprijatelj i drugi.

„No pretelju, šta veliš-jesu l' krasota ovi našti momci i divojke”. (Knjiga IV, str. 54).

(kraj u narednom broju)

Naco Zelić

Filmoteka

Serijska Amerikanka i nemušti Francuz

French Kiss (Francuski poljubac) - Režija: Lawrence Kasdan - Gl. uloge: Meg Ryan, Kevin Kline - 1995.

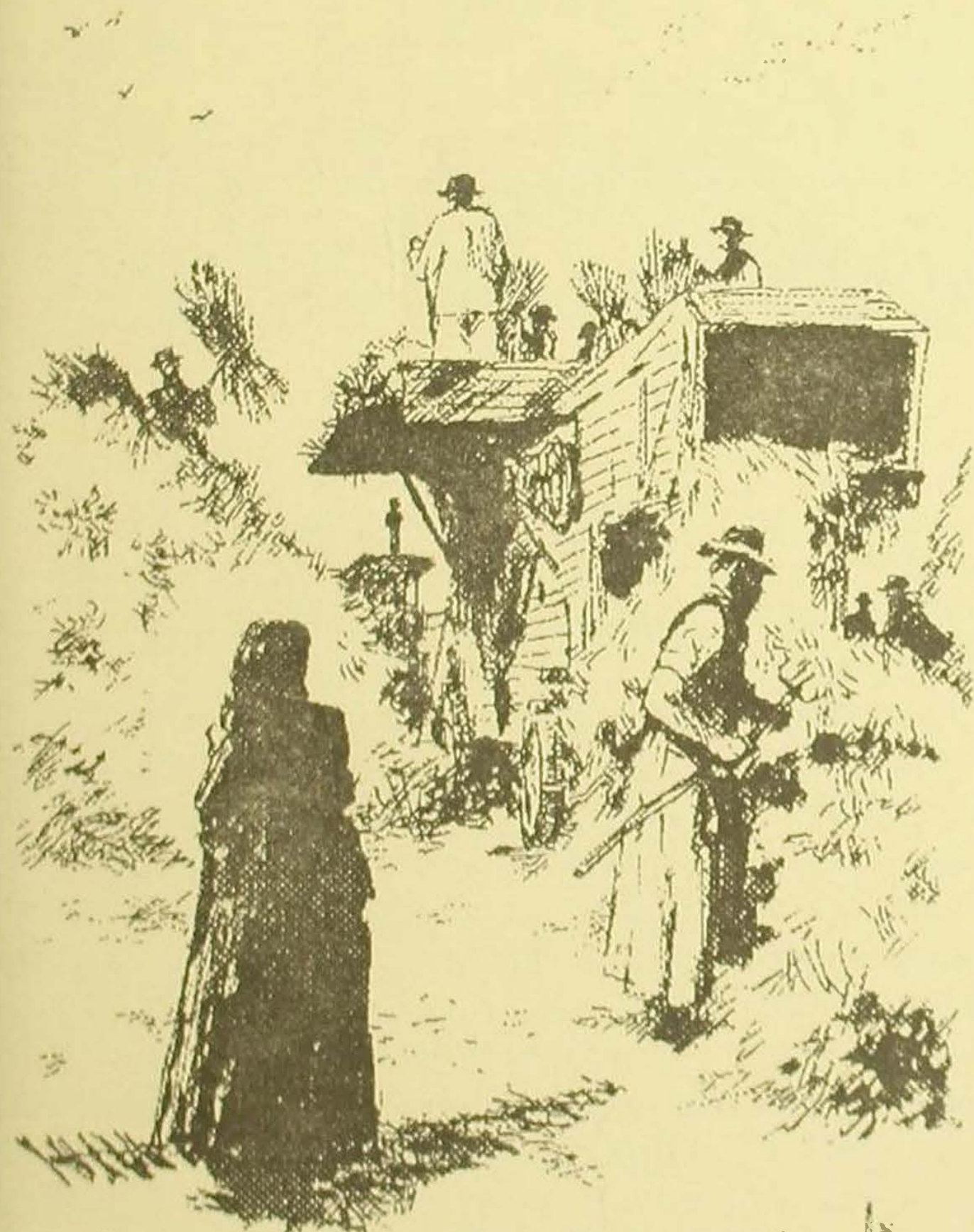
Specijalizacija nije loša stvar, ali ona uvek vuče opasnost da specijalističko delo bude dosadno. Meg Ryan je specijalista - romantične komedije su isključivi žanr u kojem igra glavne uloge. Cukorovo otkriće u „Rich and Famous” Ryanova se proslavila sa „When Harry Meet Sally”, i potom u više navrata pokušala da dostigne taj uspeh, no ne baš uspešno. Najambiciozniji bio je „Sleepless in Seattle”, ali i on se jedva isplatio, i pored Toma Hanksa. Ostajući dosledna svojoj opredeljenosti za komediju Meg je snimala i „French Kiss”, kome je i bila i producent.

Ali, slika slatke, naivne WASP devojčice što se probija kroz život više ne pali. Na listi 10 najpopularnijih američkih glumica nema više Meg Ryan. Ko pogleda „French Kiss” shvatiće i zašto. Devojka koja tražeći odbežlog dragana upoznaje novog, i to stranca, postepeno otkrivajući da je on pravi, smeštena u omiljene američke turističke destinacije Pariza i Provanse, a koju igra Meg gotovo je u dlaku ista sa njenim prethodnim likovima. Ali ovde ne pali. U najvećem, to je zasluga Kevina Klinea. Svodeći svoj šarm i humor na (lošu) imitaciju Slersovog francuskog akcenta on je ljubavni par pretvorio u glumicu sa pratiocem, što je za romantičnu komediju, koja isključivo funkcioniše na principu indentifikacije, porazno. Dekadentno-intelektualna atmosfera Evrope, nužna za funkcionalan dekor, takođe je narušena, opet sirovošću Klinea, u njegovom (opet lošem) pokušaju imitacije Depardiea. Od početka do kraja „French Kiss” više liči na parodiju na romantične komedije nego što je romantična komedija. Tom parodičnošću je ubijena svaka nijansa romantičnosti u završnom hepiendu, a „French Kiss” izgubio svu uverljivost.

Ni Lawrence Kasdan, reditelj, nije uspeo da ovakav scenario učini kvalitetnim filmom. Ovim promašajem Kasdan opasno stremljenju grupi zaboravljenih reditelja. Njegovi uspesi (koscenarista u „Riders of the Lost Ark”, reditelj u „The Accidental Tourist”, „Grand Cahyon”) već su predmet antologija, a sve posle toga je neuspeh. Najveći je svakako katastrofalni „Wyatt Earp”. „French Kiss” je manji promašaj samo zato što je uopšteno posmatrano manji projekat, jeftiniji i manje ambiciozan. Ali, ako ni jedna scena iz filma nema snage ni da bude udarna za foršpan, onda je jasno koliko je režija površna.

Sa „French Kiss” ni jedan od učesnika nije postigao svoj cilj. Ponekom gledaocu on se može dopasti, uspevalo je to mnogo gorim filmovima. Ali ga niko neće zapamtiti. Namenjen za ozbiljno dopadanje, realizovan kao autoparodija - ko to da pamti? Dosta je i ako ga uopšte pogleda.

Pera Marković

i običaja uspio se zbližiti s pripovjedačima i kada je postao njihov, kada je postao kao oni, otvorili su mu dušu, govorili su prirodno, neposredno i istinito, svojim jezikom, o svojem životu, shvaćanjima i stremljenjima i darovali mu prave bisere.

Bunjevačke narodne pripovijetke, a o njima je riječ u ovome članku, osim literarnog imaju također filološko, etnografsko i sociološko značenje. U analizama objavljenih bunjevačkih narodnih pripovjedaka ukazano je na značenje rada i doprinos Balinta Vujkova, ali i na osobitosti i značajke tih pripovjedaka, koje ih izdvajaju u posebnu skupinu usmene pripovjedačke književnosti. Jedan od tih osobitosti je njihov jezik (III. Osvrt i ocjene).

Iz sportske prošlosti Subotice

95 godina NK „Bačke“ (I.)

Ovaj nogometni klub jedinstvene povijesti nalazi se pred značajnim jubilejom. Idućeg mjeseca obilježit će svoju „duboku“ starost – 95 godina postojanja. Međutim, on je klub koji će, kako se to slikovito kaže, živjeti vječno. Stoga mi dopustite da kazivanja o njemu počnem izvodom iz Enciklopedije Jugoslavenskog nogometa: „... 1901. godine osnovano je u Subotici sportsko društvo Bunjevaca pod imenom 'Bačka' i to je danas najstariji postojeći nogometni klub u Jugoslaviji. Igrači 'Bačke' ubrzo su se tako uvježbali da su jedan od najboljih sastava, tri puta prvaci Južne Ugarske..." (str. 11)

Vratimo se na trenutak u minula vremena, 95 godina unazad, da u mislima predemo taj dug put. Skoro jedno stoljeće. Značajan je to period čak i za povijest. Malo je klubova u Europi koji se mogu pohvaliti tolikim stažom, i gradova pak s klubom takve starosti.

Priča o ovom klubu, koji je egzistirajući u više država i još više društvenih sustava, doživio mnoge uspjehe i neuspjehe, uspone i padove, a dakako i režimske represije, mnogima i nije baš poznata.

U prvim danima ovoga stoljeća na teritoriju ove zemlje, u Subotici se rađao prvi nogometni klub „Bačka“. Prvi zapisnici i originalni dokumenti potvrđuju da je „Bačka“ osnovana 3. kolovoza 1901. godine pod imenom „Bácska atletikai club“ (Atletski klub „Bačka“). Novoosnovani klub se želio baviti svim granama sporta, ali je ipak poseban značaj posvećivao nogometu.

„Bačku“ su osnovali mladi ljudi – sportski entuzijasti i čisti amateri. Za njih je sport bio i ostao muška i časna borba, požrtvornost i disciplina, ljubav prema klupskoj boji.

U prvim godinama „Bačka“ ima velikih zasluga za razvitak nogometa na samo u gradu i okolici nego i u udaljenim područjima južne Mađarske, Srbije i Hrvatske. U to vrijeme, zbog malog broja nogometnih klubova, nije bilo organiziranog natjecanja, već su se igrane propagandne utakmice u cilju populariziranja ovog, tada još nedovoljno poznatog, sporta. „Bačka“ već u godini osnivanja, gostuje u Osijeku, Beogradu, Mohaču, a naredne godine u Novom Sadu i drugim mjestima gdje propagira nogomet. Ovaj podatak svjedoči da je nogomet u Subotici uzeo brzo maha kada je „Bačka“ za jedva godinu dana postojanja uspjela stvoriti dva tima s kojima je prezentirala novu igru.

U to vrijeme, a osobito nakon I. svjetskog rata, „Bačka“ je igrala značajnu ulogu i bila nosilac nogometnog pokreta, ali i udarna nogometna sila. Zato danas ističemo da „Bačka“ pripada povijesti jugoslavenskog nogometa.

U svojoj povijesti „Bačka“ je imala veoma značajnih i lijepih uspjeha. Ali njen najveći uspjeh je – kako reče jedan kroničar – „... što je ona bila naš prvi pionir u razvitku jugoslavenskog nogometa...“, a ja bih dodao: na svim prostorima bivše Jugoslavije.

Već prije I. svjetskog rata igrala je u Ugarskoj monarhiji značajnu ulogu. Do ra-

ta igrala je u prvenstvu južne Mađarske i četiri puta 1908/9, 1911/12, 1912/13, i 1918/19 bila najuspješnija, i igrala u završnici za šampiona Mađarske. Jedino 1919. godine nije sudjelovala u završnici prvenstva Mađarske. Subotica je u međuvremenu pripojena Kraljevini SHS.

U vremenu kada je „Bačka“ počela postajati sve organiziraniji i bolji klub, ukazala se potreba i za adekvatnijim uvjetima življenja. U tom pravcu „Bačka“ je zatražila pomoć od grada, koji ju je i odobrio u iznosu od 600 kruna za izgradnju tribine. „Bačka“ je, pak, sa svoje strane posudila 1.200 kruna,

Najstarija svjedodžba, „Bačka“ - 1901.

te je od ovoga novca izgrađena tribina u proljeće 1909. Nakon I. svjetskog rata „Bačka“ se organizirala pod imenom Jugoslavensko atletsko društvo „Bačka“ (JAD „Bačka“) i postala jedan od naših najboljih klubova. Godine 1920. Nogometni savez Kraljevine SHS koji je u to vrijeme sa sjedištvom bio u Zagrebu, ovlastio je „Bačku“ da osnuje podsavez u Subotici, i uputio sve klubove iz Vojvodine da se povežu s „Bačkom“. U natjecanjima podsaveza, uzastopno više godina osvajala je prvo mjesto. Uz to, nekoliko njenih igrača nastupalo je za reprezentaciju države. Najveći uspjeh postigla je u sezoni 1924/25. kada je igrala u polufinalu državnog prvenstva s čuvenim „Gradanskim“ iz Zagreba.

Godina 1926. za „Bačku“ je veoma značajna. Te godine „Bačka“ je proslavila 25. obljetnicu svoga postojanja. Tom prilikom organiziran je veliki turnir na novoizgrađenom igralištu s modernom tribinom – prvom u Vojvodini. U, za to vrijeme, „izuzetnom konforu“, gledaoci su uživali u turnirskim natjecanjima. Na turniru su, pored domaćina slavljnika, sudjelovale čuvene europske ekipe: MTK iz Budimpešte, „Viktorija-Žiškov“ iz Praga, a od domaćih ekipa HAŠK iz Zagreba i BSK iz Beograda. Evo što je o proslavi 25. obljetnice pisao beogradski sportski list „Sportist“ u broju od 7. lipnja 1926. godine:

„Subotica je posljednje nedjelje imala jednu lepu i uspelu svečanost. Jedan od naj-

starijih klubova naših, Jugoslavenski Atletski Klub „Bačka“ proslavljala je 25-tu godišnjicu rada na sportskom polju. Proslava je uspjela bolje no i jedna slična u našoj državi, a i morala je jer je zamišljena sa izvanrednim programom.

Bačka je osnovana još 1901. godine, stari Beogradani malo ih je koji su se onda već zanimali sportom i fudbalom, sećaju se možda još da je Bačka sa svojim prvim i drugim timom demonstrirala pred beogradskom publikom prvi put fudbal, igru koja danas vlada i u modi je u Beogradu pa gotovo i u celom svetu.

Klub je i pre rata na zavidnom mestu, te je više puta i više godina zadobio prvenstvo Južne Mađarske, pa se jednom takmičio i za državno prvenstvo. Sila, elan i požrtvornost, odlika je ovog našeg kluba, koji je evo i u našoj državi zauzeo dobro mesto i gotovo svake godine učestvuje u borbi za državno prvenstvo sa najboljim našim klubovima.

U klubu su većina Bunjevci. Tim je posljednje godine pretrpeo dosta izmena, ali su se u njim zadržali još neki od starije garde kao: Kujundžić – Čiča, Šlezak, Marcikić. Mlade snage danas još ne mogu da uzdignu svoj klub na staru slavu i danas Bačka gotovo je sigurna da neće dobiti utakmicu sa „Jugoslavijom“, BSK-om, HAŠK-om, „Gradanskim“ i njima jednakim klubovima...” (nastavak u narednom broju)

Ante Zomborčević

 GARANT

PREDUZEĆE ZA SPOLJNU I UNUTRAŠNJU TRGOVINU d.o.o.

**Trg Oktobarske revolucije 37
SUBOTICA**

Telefon: (024) 25-004 direktor

27-002 komercijala

29-042 maloprodaja

23-537 magazin

Telefax: (024) 26-719

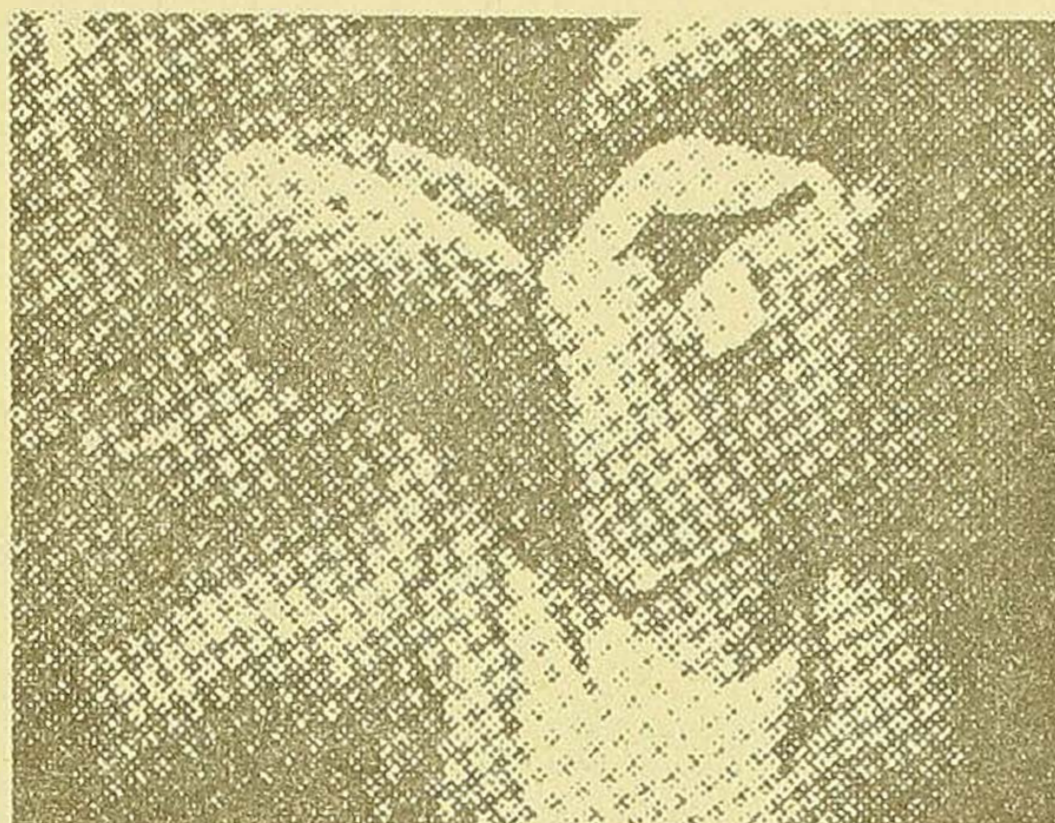
Informacije o oboljenju od slinavke i šapa (I.)

(Iz knjige dr. Albe Rudinskog „Dvadeset godina veterinarstva Subotice” u izdanju stočarsko-veterinarskog centra u Subotici, 1964.)

Posljednjih nekoliko tjedana preko dnevnih novina, a i preko radija i televizije, dobivamo informacije da se u nekim zemljama istočnog dijela Europe javila zarazna bolest slinavka i šap. Kako je ovo oboljenje veoma infektivno i ima osobito brz tok širenja, a nanosi velike štete stočarskoj proizvodnji, napose susjedne zemlje nastoje zaustaviti uvoz stočnih proizvoda u sirovom stanju ili u prerađevinama, budući postoji opasnost da se tim putem zaraza prenese i u njihovu zemlju. Te su mjere stroge i neophodne kako bi se zaštitilo zdravstveno stanje njihovog stočnog fonda.

U svim naprednim zemljama suzbijanje slinavke i šapa pridaje se veliki značaj. Ono je vrlo infektivno oboljenje dvopapkara, a prelazno je i na čoveka. Zbog naglog toka širenja nanosi privredi velike gubitke. Povišena temperatura, pojava afta – plikova na jeziku, sluznici usta, po vimenu, u međupapčanom procjepu i na kruni papaka uzrokuju brzo slabljenje i tokom bolovanja od 14 do 21 dana iscrpi obolela grla. U slučaju malignog – zloćudnog soja virusa javljaju se često i uginuća. Podmladak preko 90% podleže bolesti. Inficirana grla, nakon što su prebolela ovu zarazu, mogu postati izvori novih infekcija ove bolesti. Postoji mogućnost učaurivanja virusa u kožnim, ožnatim i drugim dijelovima tela koji pod određenim uslovima mogu ponovo doći u kontakt sa vanjskom sredinom i razbuktati novu zarazu. Kod nas je registrovana slinavka i šap u više navrata. Prvi talas pojavio se 1945. godine na Kelebiji. Ova zaraza pojavila se u zimskom godišnjem dobu. S obzirom da je bila u začetku otkrivena, brzo je suzbijena uz primenu rigoroznih mera. Posle sedam godina slinavka i šap javili su se na Tavankutskom sektoru. Zaraza je dobila široke razmere tako da je ovo oboljenje ustanovljeno u više dvorišta. Krajem juna 1953. zaraza je suzbijena. Tom prilikom sprovedena je akcija u kojoj je sa mesnim

veterinarima učestvovala ekipa od oko 120 veterinarara, koji su većinom pozvani sa drugih područja sa ciljem da se što brže izvrši masovan pojedinačan pregled dvopapkara od domaćinstva do domaćinstva na celom području Subotice, i u traganju i pronalaženju izvora zaraze, kao i sprovođenju od-

govarajućih zaštitnih mera. U inficiranim dvorištima gde je bio manji broj grla, izvršeno je uništavanje papkara, a nakon toga sprovedena je u prisustvu veterinarara stroga dezinfekcija, kako stajskih objekata, tako i postojeće opreme, oruđa, obuće, odele i dr. U slučajevima da je infekcija zahvatila veći broj papkara, isti su nakon izdržanog karantina upućeni na ekonomsko iskorišćavanje putem klanja. Uz primenu ovako rigoroznih mera uspelo je zaustaviti ovaj talas slinavke i šapa i nakon dva meseca veoma intenzivnog zalaganja vlasti kao i stručne službe privesti kraju ovo zarazno oboljenje. Privredna šteta koju je ovaj talas slinavke i šapa naneo subotičkoj privredi iznosila je 150 miliona dinara.

Novi talas slinavke i šapa javio se u decembru 1954. Ova pojava slinavke i šapa brzom akcijom uspešno je suzbijena. Privredna šteta iznosila je oko 50 miliona dinara.

U tom vremenskom intervalu u Subotici je formiran institut za slinavku i šap, odnosno za proizvodnju vakcine i seruma protiv slinavke i šapa. Preadaptacija jednog dela postojećeg Vetserum zavoda otpočela je 1953., a završena sa oficijelnim otvaranjem društva uz prisustvo šefa veterinarske službe FAO organizacije dana 25. septem-

bra 1954. U okviru ovog instituta prva vakcina protiv slinavke i šapa proizvedena je po Waldmannovoj metodi u letnjim mesecima 1953., a korištena je u akciji zaštitnog cepjenja papkara u ugroženim dvorištima prilikom pojave slinavke i šapa u Tavankutu. Od septembra 1954., pa do 1960. većinom u zimskim mesecima povremeno je u institutu vršena proizvodnja vakcine slinavke i šapa, već prema potrebi i narudžbi za ovim cepivom od strane viših organa.

U drugoj polovini maja 1955. ustanovljena je u Aleksandrovu pojava slinavke i šapa. Ovaj talas slinavke i šapa po svom intenzitetu bio je nešto slabiji od tavankutske epizootije, uzrokovan zloćudnim „O” tipom virusa. Zaraza je veoma brzo i uspešno suzbijena, a privredna šteta je iznosila oko 130 miliona dinara.

Posle ovog malignog tipa virusa slinavke i šapa, koji je naneo osetne štete subotičkoj privredi sledeće tri pojave slinavke i šapa nisu predstavljale značajne teškoće budući je dobro organizovana veterinarska služba u vanredno kratkom vremenu izvršila iskorenjivanje ovih zaraza.

Prilikom pojavljivanja ove zarazne bolesti na radu oko njenog suzbijanja aktivirani su svi veterinari iz mesta. Kako je područje subotičke opštine sa velikim brojem salaša, bilo je neophodno ulaganje velikog napora, te je bilo nužno iz susjednih područja angažovati stručnjake, kako bi u što kraćem vremenu iskorenili ovu zaraznu bolest.

Prilikom pojave slinavke i šapa na ovom području vršeni su pregledi domaćinstava u više navrata. Tako je tokom poslednje pojave slinavke i šapa izvršen pregled u 14.530 domaćinstava. Pregledu je podvrgnuto 16.499 goveda, 103.174 svinja, 10.322 ovaca i 134 koze. Zaštitno cepljenje sprovedeno je u 11.523 domaćinstava i to na 16.499 goveda, 10.322 ovaca i 134 koze. Preventivno cepljenje vršeno je sa vakcinom tipa „O”. Privredna šteta iznašala je 253.500.000 dinara.

(kraj u sledećem broju)

Dr. Albe Rudinski,

veterinarski savjetnik u mirovini

POLJOPRIVREDNICI!

Radimo za Vas

Semensku robu, sredstva za zaštitu bilja, mineralna đubriva i drugi repromaterijal možete nabaviti u Poljoprivrednim apotekama

„AGROŠU”

Stari Žednik, Žarka Zrenjanina 11

i

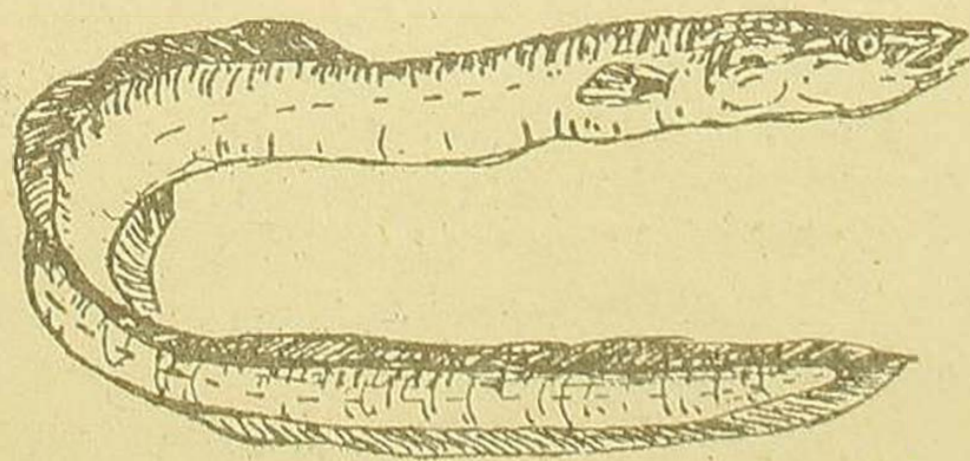
Tornjoš, Maršala Tita 32.

tel. 841-006

Ovo (možda) niste znali

Još nešto o jegulji

Ova zmijolika riba, sitnih krljušti, sluzave kože u ustima ima puno oštih zubića, pomoću kojih se dna skuplja hranu: račiće, larve, pužiće, riblji mrijest i sl. Voli mirnije vode mekanog dna.

Mušjak naraste do 50 cm, a rijetko kad dostiže težinu od 1 kg. Ženka naraste do metar i pol i dostiže težinu do oko 5 kg. U slatkim vodama jegulje se zadržavaju 6-7 godina, dok ne naraste za rasplod, a tada polagano putuju prema Atlantskom oceanu. Na put kreću najbrže za vrijeme olujnih noći.

Meso jegulje je vrlo ukusno, ali masno i teško za probavu. U zapadnoj Europi je vrlo tražena i u ugostiteljstvu je 6 – 8 puta skuplja od šarana. Tko je kušao jegulju tomu je jasno zašto je tako.

Odlična je sportska riba, na udici vrlo borbena, a najbolje se lovi po mračnim noćima, napose za vrijeme nevremena. Nažalost, mi nemamo priliku da je lovimo, a u susjednoj Mađarskoj ima je u Balatonu i nekim drugim vodama, gdje je umjetno naseljena.

Alojzije Stantić

Za ribiče

Šaran

(karp, krap, mađarski: ponty) (*Ciprinus carpio L.*)

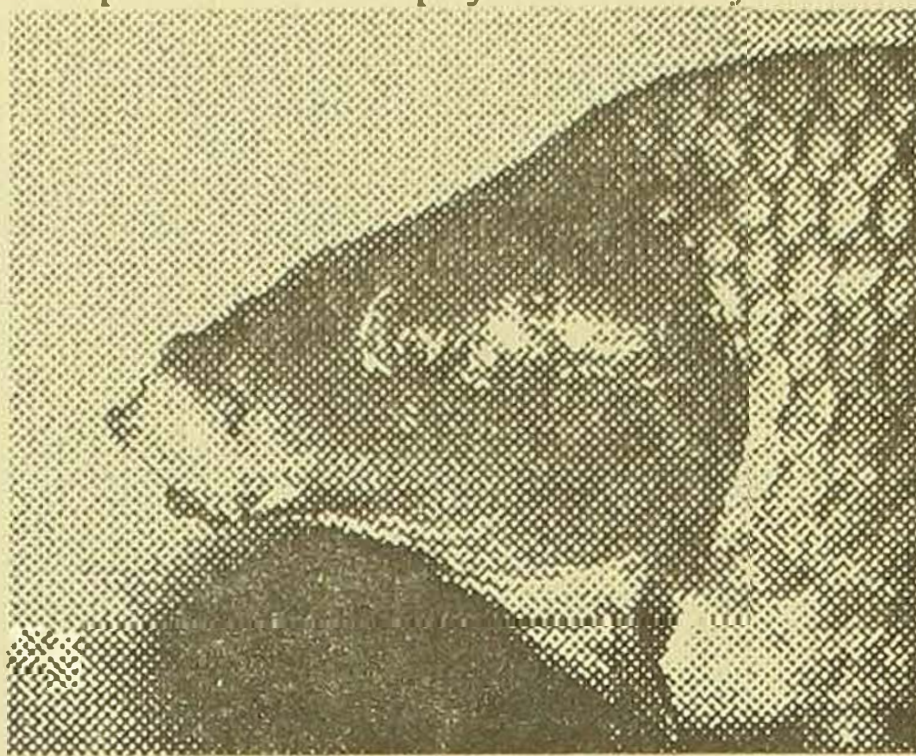
Najpoznatija slatkovodna riba, najznačajnija u gospodarskom ribnjicarstvu, a gotovo da nema sportskog ribiča u nizinskim slatkim vodama tko ga ne želi (u)loviti. Čak i čovjek s najoskudnijim poznavanjem ribljega svijeta zna što je šaran, a nema onoga tko ga nije kušao – osim onih koji organski ne podnose riblje meso.

Šaran naseljava nizinske slatke vode, nastvak planinskih koje naseljava pastrva, pa se po njemu one nazivaju ciprinidnim vodama. Podjednako je zastupljen u tekućim i stajaćim vodama.

Šaranova prapostojbina su rijeke koje se slijavu u Kaspijsko i Crno more. Rimljani su ga raširili po južnoj Europi, a po srednjoj i sjevernoj Europi fratru u srednjem vijeku, koji su uz svoje samostane šarana gajili u manjim ribnjacima. Svoju rasprostranjenost duguje odlici da može uzimati kisik i preko kože iz zraka, ako je voda oskudna kisikom ili ako je izvan vode. Zato lako podnosi transport i na udaljenija područja. Dugo ostane živ i kad je izvan vode.

Pošto spadamo među one narode koji jedva kušaju riblje meso i zato malo znamo o ribama, a ako nešto ne poznajemo onda to i ne jedemo. Izuzetak su ribiči koji jedu više vrsta riba, sve one koje ulove; znaju ih sačuvati, očistiti i od njih pripremiti ukusan zalogaj. Uzročnik ovakvog stanja je vrlo niska kultura ishrane. Otuda nepoznavanje oblika ribljeg mesa, a to je dove-

lo do nezainteresiranosti naših trgovaca da nam osim šarana, ponešto smrznute morske ribe niske kvalitete, i babuške (srebrni karaš, zlatica), ne nude ama baš ni jednu drugu slatkovodnu ribu. A njih ima na pretek, npr.: deverika, bucov, oveće bodorke i crvenperke, zatim tolstolobik koji je gospodarski vrlo značajna riba i dr.). Ovo stanje ne mogu popraviti ni vrlo rijetki profesionalni ribari. Na našoj tržnici povremeno se pojavi ribar koji nudi

svježe ribe: soma, smuda, štuku i terpana koje uz šarana i babušku vrlo brzo rasproda.

Ovakvo stanje možemo pripisati činjenici da u nas ni jedna ustanova, a ni stručnjaci ishrane (nutricionisti), ne čine napor da bi nas bolje upoznali s odlikama ribljega mesa i da nije šaran jedina riba koju treba jesti.

Iako je najpoznatija slatkovodna riba, šarano meso u kategoriji riba nije visoke kakvoće jer sadrži masti oko 4,2%, a som i smud i štuka je imaju oko 0,8%. Ili: u šaranovom mesu ima ugljičnih hidrata 1,2%, a som, smud i štuka oko 0,2%. Piletina i junetina sadrži manji postotak

masti i ugljičnih hidrata od šarana. što ne znači da njegovo meso ne treba jesti. Naprotiv, ali ga spravljati kuhanjem. Poželjno je da se tjedno bar jednom jede riblje meso, jer povoljno djeluje na rad organizma čovjeka i sprečava kardiovaskularna oboljenja, a to se prvenstveno odnosi na bijelu ribu, smuda, kečigu i štuku. Poznato je da neki azijati, a napose Japanci imaju najniži postotak kardiovaskularnih oboljenja u odnosu na druge narode, jer u njihovoj ishrani prevladava riblje meso. Iz lane objavljenog podatka vidjeli smo da Japanci godišnje po glavi stanovnika pojedu 66,6 kg. ribe! To znači da prosječna četveročlana obitelj u Japanu godišnje potroši 266 kg. ribe! Nije preporučljivo jesti ribnjačkog šarana, jer se on iz gospodarskih razloga, radi što većeg prirasta, hrani žitaricama i koncentratom pa je onda veoma masan. Zato je šaran iz rijeka ili prirodnih jezera manje masan, jer se s dna tih voda hrani larvama, račićima, puževima i sl.

(nastavit će se)

Recept za pripremu ribe

Riblji paprikaš

Na režnjeve isječeni crveni luk, rajčice i zelenu papriku na mekano obariti i toliko vode da prelije masu. Na ovo dodati crvenu papriku (oko 1 dkg po osobi) i dobro izmiješati. Na to postaviti ribu i njezinu iznutricu i naliti vode da prelije masu u posudi. Kada provrije, kuhati oko pola sata. Za to vrijeme ne smije se mijesati, već samo micati. Kada provrije, osoliti i dodati ljutu papriku po želji. Servirati s kuhanim krumpirom u slanoj vodi.

Alojzije Stantić

Pčelarstvo

Pčelinjak u kolovozu

U ovom mjesecu se u našim krajevima pripremaju zajednice za zimovanje i narednu sezonu

– Pčelari dobro znaju da se posljedice lošeg ili rezultati uspješnog prezimljavanja pčela osjećaju tijekom cijele aktivne sezone i da se odražavaju na prinose. Zato važne poslove treba obaviti u ovom mjesecu, jer u kolovozu se u velikoj mjeri može potpuno utjecati na sve uvjete dobre pripremljenosti pčelinjih zajednica za uspješno zimovanje. Od aktivnosti pčelinje zajednice u ovom mjesecu ovisi njena buduća jačina i produktivnost. Zato je pčelarova intervencija veoma značajna, jer u kolovozu se rad zajednice na izvođenju legla znatno smanjuje. Matica snese tek četvrtinu jaja od količine snesene u lipnju. Matica snese tek četvrtinu jaja od količine snesene u lipnju, a polovicu od količine snesene u srpnju. Da bi se zajednica održala tijekom zime i bila sposobna za proljetni razvoj, potrebno je pčelama u kolovozu dati ono što im priroda uskraćuje – više hrane i njege.

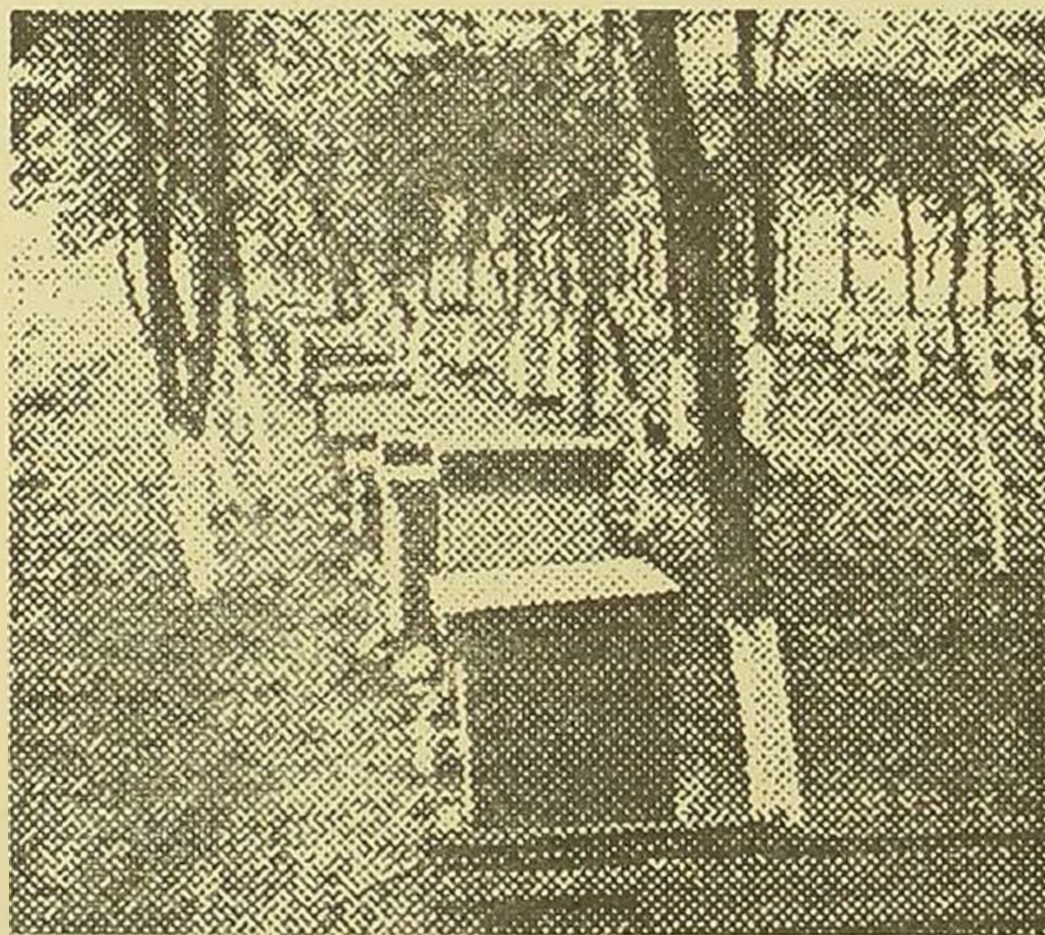
– Treba nastojati da sve proizvodne zajednice dočekaju zimu s 30.000 do 35.000 mladih pčela. Da bi se to osiguralo u drugoj polovici kolovoza u košnicama treba da ima pet do sedam punih ramova legla.

– Za izvođenje legla neophodna je pored mlade matice da postoji unos peludi (polena) i nektara. U našim krajevima dobru pašu u ovo vrijeme može osigurati, ako mu vrijeme pogoduje, – **bijeli bosiljak** odnosno **čistac** kako ga mi nazivamo.

– Ako pčele unose pelud (polen), a malo nektara, matica se može na intezivno ležanje jaja podstaknuti prihranjivanjem: šećernom otopinom u omjeru 1:1. Otopina se daje u količini 3-4 dl svakog dana ili svakog drugog, ili pak 8 dl do 1 litre svakog trećeg-četvrtog dana, tije-

kom 30-40 dana (kolovoz, rujana) dok je vrijeme toplo. Stimulativno prihranjivanje suhim šećerom također osigurava nesmetan razvoj legla. Pčele su mirne i nema opasnosti od grabeža.

– S obzirom na visoke temperature, na pčelinjaku se treba stalno nalaziti higijensko

Važno je košnice zaštititi od ljetne žege

pojilo sa svježom vodom.

– Ako u košnicama nije osigurano dovoljno hrane za zimnicu i rani proljetni razvoj, onda to treba učiniti sada. Pčele svakog drugog dana treba prihraniti šećernom otopinom (1:1) u onoj količini koliko tijekom noći mogu prenijeti iz hranilice u saće, od jedne do pet litara, u ovisnosti od snage pčelca.

– Sad je još vrijeme za izmjenu matice i spajanje slabih zajednica.

– Ukoliko u ovo doba godine ne bude paše od čistaca, pregledati saće i rasporediti ga tako da se zimske klube i proljetno leglo nađu na najboljem saću.

– Iz košnica povaditi dotrajalo, crno i oštećeno saće, kao i saće sa trutovskim leglom.

– Saće s medom rasporediti pored, a većinu zimnice u nastavljacima iznad legla.

– Ramove s peludom (cvjetnim orahom) također poredati pored legla.

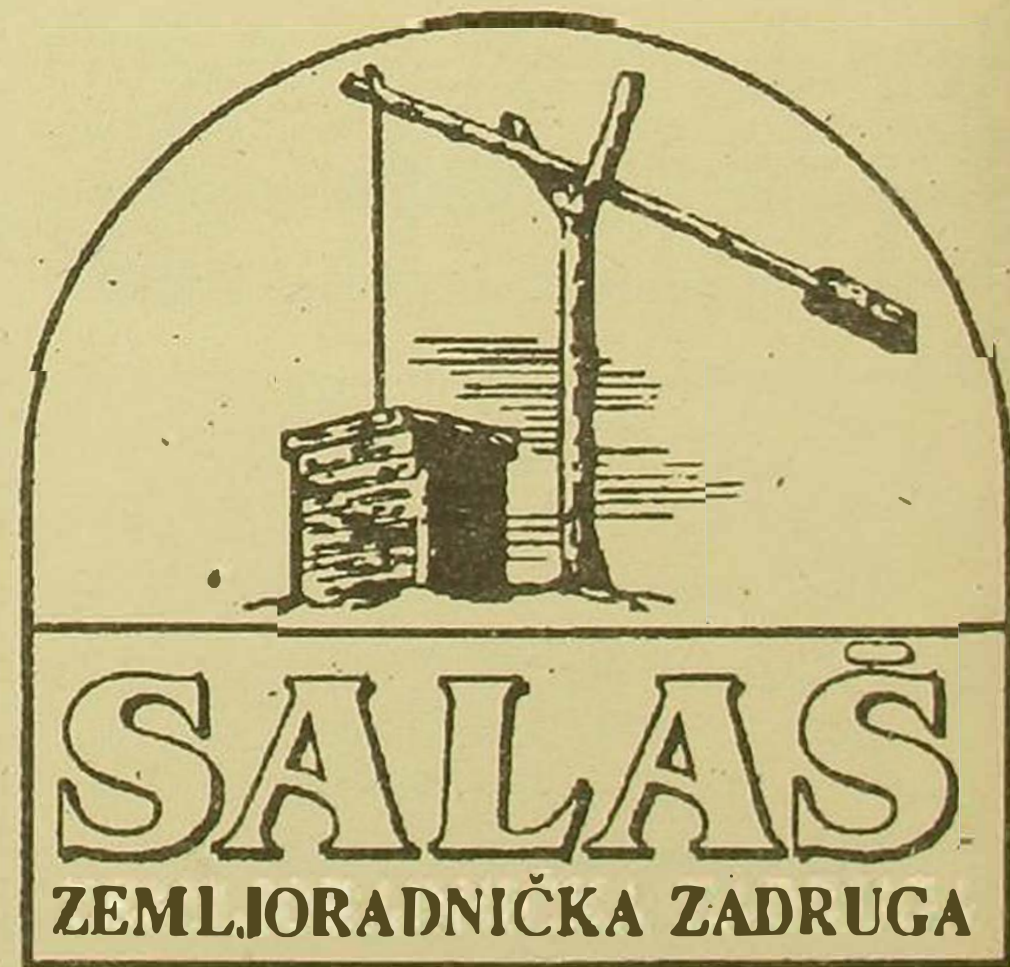
– U novoizgrađenom saću u kolovozu i najbolja matica neće zaleći dovoljno jaja. Zato takvo saće treba izvaditi ili staviti u medište, a nikako ostaviti u plodištu. U plodištu se treba nalaziti saće u kojem su izvedene najmanje dvije-tri generacije pčela.

– Prilikom selektiranja ramova, s košnica i ramova treba pokupiti propolis. Samo jakim zajednicama ostaviti treći nastavak. Srednje jake zajednice svesti na dva nastavka, a slabije na jedan. Slabe zajednice je najbolje spojiti i to s jačom zajednicom.

– Zdravstvenom stanju treba posvetiti punu pozornost. Posebno se skreće pažnja pčelarima da dobro provjere je li leglo zdravo, jer u ovo doba se pojavljuje američka kuga legla i vapnenasto (krečno) leglo.

– Pčelari, ne zaboravite na varou jer ona uvijek živi i radi!

Ante Zomborčević

Aforizmi

- Etalon-mjeru stvorio je čovjek, i on se otovjećuje s njom, u većini slučajeva, kao indikator.
- Bolje čovjek s varijabilnim aršinom, nego bez ikakvog.
- Povlašćena glupost je najsmješniji i najvalosniji model ljudskog vrednovanja.
- „Ukradena” misao iz riznice općeg znanja nije plagijat, nego sposobnost pronalaska životnih istina.
- Nemojmo stvarati simbiozu s muhamama, nego budimo g...a!
- Konfliktne iskricе bude učmalost zamjena, a plamen ga hibernira.
- Apenini: II. stoljeće p. n. e.: „Hanibal ante portas”!
- Balkan: XX. stoljeće n. e. (1991.): Kanišante ante portas.
- Malo kasnije (1996.): NATO anti port-
- Progres je pred nama: nakon korijenja radi nam se super žvaka.
- Ja njemu: hm, hm...; a on meni: ham, ham...
- Kosovo: nema genocida bez gen-oxida.

Željko Skenderović

Aforizmi

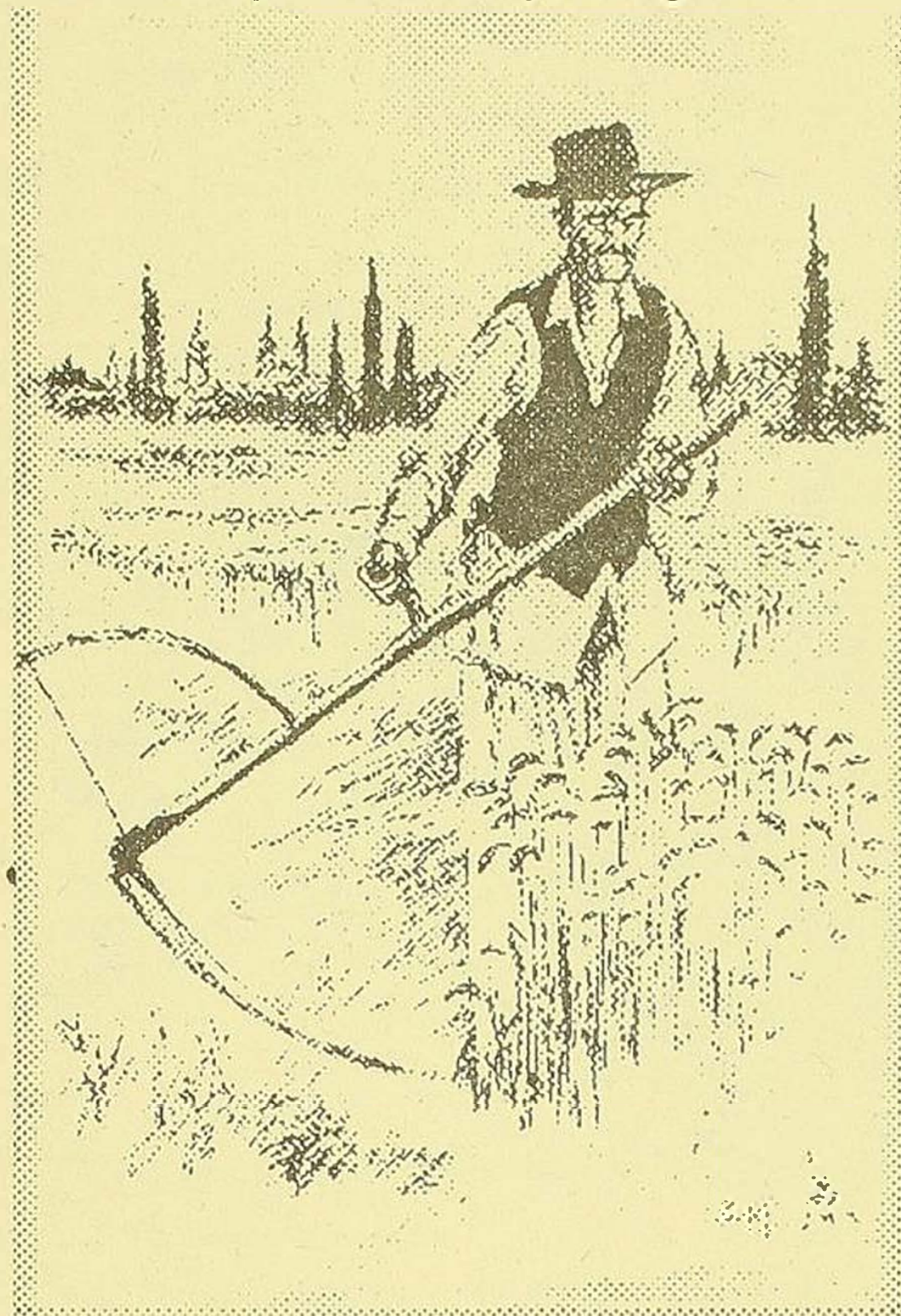
- Poneki roditelji nisu zadovoljni svojom djecom, a mnoga djeca nisu zadovoljna svojim roditeljima.
- Direktori se uvijek zalažu za pravo – a moze ostavljaju radnicima.
- Život je tajna, a smrt tajna vjere.
- Hrvati i Srbi nikako se ne mogu razumjeti – zato im Amerikanci pomažu.
- U prosvjeti je najsloženiji problem ocjenjivanje – kada su u pitanju ocjene za nastavnike.
- I za vrijeme hiperinflacije u Srbiji je sve bilo u redu – mlado i staro.
- Početak XXI. stoljeća u Beogradu će biti obilježen s podzemnom željeznicom, a kraj XX. stoljeća obilježit će podzemlje.
- Neki najpopularniji lideri s ponosom kažu da pripadaju dinarskom tipu, ali svi su od dinarskog vole devizni saldo.
- I mi imamo naš adut za vitalnost – korijenje.
- Nismo mi bili izolirani – izoliran je bio svijet.

Dujo Runje

Iz života naših predaka

Kadgodašnji ris

Triba se makar godišnje jedared sitit kadgodašnjeg risa i u mislima doživiti kako je bilo teško našim precima da urade taj najveći i najteži posao kojeg su ikad radili – od košenja pa dok snopove nisu sadili u krstine. Mogli su ga raditi zdravi i jaki ljudi i samo su oni mogli izdržati dva i po do tri nedilje takog rada.

Do Petrova (29. VI.) je pokošen ječam, a i nije tušta sijan. Do tog goda se makar s nekoliko krstina morala načeti pripelica u žitu. Prvog radnog dana posli Petrova risari su ujtru rano išli plest uža. Svitanje je dočekano u tom poslu, a uža su se plela dok se nije počela dizati rosa. Uža su svezana 36 komada u jedan snop, koliko i triba za dvoje krstina. Zatim su ručali.

Risarski ručak s podlanice debelom i zrilom slaninom, koja se dobro sklizala u stomak, s kiselnom, crnim lukom i parasničkim somunom kruva – bio je dobra podloga za ris. To se ilo na njivi, a ako je ručak bio na salašu onda se služilo još mljeko i mlad sir. Risari su morali ist tušta i zdravo jaku ranu, jel su radili posao koji je potrošio više snage od rudara u jami rudnika, daleko više od kubikoša. Upućeni su onovrimeno

izračunali da je rudar za jedan dan potrošio do 7.000 kalorija, a risar za to vrijeme i do 10.500 kalorija! Ako su risari ili jaku ranu imali su je i di i na čeg potrošiti.

Posli ručka se kosilo u pripelici dugačkoj da se u jednom otkosu napravi 36 snopova – za dvoje krstine. Dužina pripelice je zavisila i od tog koliko je dobro i gusto žito. Pripelica je bila široka koliko i njiva. Kad se približavalo podne, a sunce uprlo, risari su sve češće pogledali oćel viditi izvučenu dermu s ovišenim levešom il keceljcom. To je bio znak da se mož manjivat posla i kreniti na užnu.

Posli užne se podnovalo dva do tri sata, pa kad su risari otkovali kose pošli su na njivu, a usput se pod višnjom bobanjem tog ploda malo osvežili. Oko pet sati reduša je donela malu užnu na njivu, opet slaninu, kruv, kiselnu, crni luk, sa velikom zdilom krastavaca sa kiselnom – od čega nema boljeg litnjeg osveženja za umornog i žednog čovika.

Večera je skuvana oko 7 sati. Posli večeri risari su snosili snopove u stave, dili i u krstine, a za to vrijeme risaruše su skupile mršavinu. Njiva se morala uraditi „učisto” i tek se onda išlo na spavanje – često po mraku. Krstine su sadivane po pet jel deset u nizu da bi se kod vozidbe što više krstina natovarilo na kola iz jednog mista. U krstine je metnut donji snop „kurjak”, a posli su unakrst slagana na njeg po četiri snopa, u četiri reda, sa vlačem unutra. Na vr je metnut snop „popo” s vlatom okrenutim u pravcu otkaleg najčeće duva vitar. „Popo” je dobro zaključan za snop ispod njeg, da ga jači vitar ne zduva.

Bilo je dosta često da su srpanjski olujni vetrovi razneli krstine, pa su risari posli kiše vlažne snopove podizali uspravno da se prosuše i ponovo i sadili u krstine.

Žito se kosilo još dok nije sasvim sazrijalo, da dozrije u krstinama i u kamari. Slama nedozrilo žita se lakše kosila, pa su je risari kosili što bliže zemlji, di je najzelenija i di se najlakše kosila.

(nastavit će se)

Alojzije Stantić

Modni kutak

I ovog ljeta hit je texas jeans

U veoma jakoj konkurenciji materijala koji iz godine u godinu dominiraju na modnom tržištu, stabilno i uvjerljivo mjesto zauzima i drži texas jeans.

Slobodno se može reći da radnu ili pak svečanu garderobu mnogih čini upravo navedeni materijal kome „nema ravna”. Sve to je, naravno, tako zbog lagodnosti koju pruža ljudskom tijelu s jedne strane, a drugi razlog je praktične prirode. On se ogleda u tome što se može sasvim fino kombinirati sa sportskim, ali i s elegantnim stvarima.

Počev od texas jakni, zatim mini i midi suknja i haljina, pa do košulja sa i bez rukava, kako na našem tako i na svjetskom tržištu, aktualan je i ovoga (kao uostalom i svakog drugog) ljeta. Nalazimo ga na šetalištima u kombinaciji sa sandalicama od plute, klompicama s kaišem ili u sportskoj varijanti s patikama. U ovisnosti od svrhe nosi se s „leptir šnalom” od koje se prave pundice, ili šnalice s cvjetićem na krajičku. Texas sa svim ovim osobinama pogodan je za sve uzraste... Za one koji su mladi, ili se tako osjećaju, „on” je upravo ono što traže!

Odabir marke svjetskog proizvođača, čista je stvar dubine vašeg džepa. Izlozi su puni „Replaya”, „Levisa”, „Mustanga”, „Benetona”, „Energya” i ostalih priznatih imena svjetske texas jeans mode. Ukoliko niste u prilici trenutačno nabaviti neki od spomenutih artikala, ne oćavajte. Svakim danom sve su bliža sniženja!!!

(d.)

Nama je dovoljno da znate za nas

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

• Subotica, Karadorđev put 1

telefon: (danonoćno): 024/51-514

• Bajmok, JNA 3 (u cvjećarnici „Ma-

iška”) telefon (danonoćno): 024/762-024

• Palić, Joó Lajos 18 (u cvjećarnici

Orchidea”), telefon: 024/752-759

• Horgoš, Borisa Kidrića 7, telefon

(danonoćno): 024/792-202

• Novi Kneževac, Maršala Tita 16

Iz starog tiska

Bačkini igrači

Svaki Bačkin igrač poznaje se po tome što je gradski činovnik. Istina nije svaki gradski činovnik ujedno i igrač Bačke, ali je svaki igrač Bačke ujedno i gradski činovnik. To bi sve bilo u redu, ali je šteta što igrači Bačke ove svoje uloge često minjaju. Na igralištu su činovnici, a u kancelariji i van igrališta su nogometaši.

Na igralištu se site da su činovnici. Protivnike smatraju za mirne građane, koji dolaze poslom u kancelarije, te grubo postupaju sa njima. Osim toga na igralištu se kreću tako polako kao da rišavaju akte druge zvanične poslove. Vuku vrime, politiziraju itd. baš kao u kancelariji.

Međutim u kancelariji su nogometaši, je stalno pričaju o nogometu. Akte ostavljaju u ofsjad, tj. u najdublju fioku, sa strankama dribluju. Medusobno se svadaju kao da su na terenu.

„Bunjevačko žackalo”, 22. ožujka 1940.

Hermelin

Modna kuća Subotica

Tel/fax: 024/42-404

Tel: 024/23-866

ŽIG GLAVU ČUVA!

Bunjevačka narodna pripovitka

Siromakova dioba po pravdi

Jedan siroma čovik imo tušta dice, a samo jednu mršavu gusku. Nestalo rane, pa je zaklo. Kad je žena očupala perje čovik vidi, jedva ako će doteć zalogaj-

dva na jednu glavu.

– Znaš šta, ženo, odneću ja nju kralju, čovik ima dobro srce, moždar će nas darivat.

Kad došo prid kralja, onaj vidi da je gola sirotinja, pa ga pita:

– Ti imaš toliko blaga da i mene možeš darivat?

– Svitla kruno kralju, ova guska je sve što smo ja i žena stekli, ako ne računam onaj čopor dice. Šta bi tolikim gladnim ustima doteklo, a vi ćete se bar osladit s ovom guskom.

Dok se nije oženio mladom kraljicom i kralj bio tuđ sluga, pa nije zaboravio kako svit kaže: ko ne zna šta je „nema” taj ne zna ni šta je „podaj”.

Samo zaklamo glavom, pa kaže:

– Primiću taj darak, al samo ako ga znaš podilit po pravdi.

– Otkad sebe znam, kod nas se uvik moralo dilit ono malo što smo imali. Ako drugo i ne znam, to sam bar dobro naučio.

– U redu, ti onda probaj.

A siromak njemu:

– Svitla kruno kralju, niste mi kazali ko me ću dilit.

– Nama, mojima i tebi. Imam ženu, dva lipa sina, dvi još lipče ćeri. Pazi, svakom da dotekne i da još ostane i tebi. To je po pravdi.

Kad je siromak čuo šta mu je poso, samo se malo zamislio, pa veli:

– Svitla kruno kralju, vi vodite i familiju i cilu državu, vama pripada glava.

– Slušaj, to nije luckasto.

– Sinovi su vam još momci, dosta će se još naodat dok ne pronađu sebi udavače, njima po jedna noga.

– Čovče, to nije luckasto.

– Ćeri su vam još divojke, kad se udadu odletiče iz vašeg gnjizda – njima po jedno krilo.

– Ni to nije luckasto.

– Kraljica nosi na sebi svu vašu kuću, njoj krste.

Kralj ga poplešće:

– E, to ti je bome pametno.

A siromak njemu:

– Meni šta je ostalo: prsa s ledima zajedno, jel dicu na prsa grlim, na ledima nosim, kad i' najviše volim na svitu.

Kralj ga zagrlio:

– E, ovo ti je i pametno i lipo.

I darivo siromaka s toliko kesa dukata koliko je imo dice.

Raščulose to, pa dopro glas i do bogataša kod kojeg je siromak išo u nadnicu. Kad je taj čuo šta je kralj dao za jednu šmrljivu gusku, on uprtio pet kljukani gusaka i već se stvorio u dvorima.

– Dobro, – kaže kralj – darivaću i tebe, a podili tako da si i ti na diobi s nama, a svaki da dobije jednak tal. Ni perušku manje nego više, jel ja volim da bude po pravdi.

Bogataš se uševaljo. Kako će pet gusaka dilit na jednake talove, kad je s njim zajedno sedam glava na diobi? Nikako.

Skiselio se pa kaže:

– Svitla kruno kralju, to tako nije moguće podilit.

Kralj se nasmijo:

– To kažeš ti, a da vidimo šta će kazat onaj tvoj nadničar.

Kralj ga dao pozvat, a siromašak sam malo brojio na prste, pa oma dili:

– Svitla kruno kralju, vama i kraljici jedne guska, eto vas troje. Sinovima, jedna guska eto nji troje. Ćerima jedna guska, eto i nji troje. Meni one dvi što su priostale, eto i nji troje.

Kralj se nasmijo:

– I pravo je da ti dobiješ dvostruko. Dosta si se napostio na rani ovog bogataša, sa jedared se omasti mašćom njegovu gusku.

Gazdi je divana najedared bilo dosta. Ode on makar ga niko ne tira, a siromak m' gotovo na pete staje, pa samo guskama stiska noge, da gaču za njim.

I kraj konac, zapele guske u lonac, pa bilo čorbe i još mesa u vr torbe.

Kazivao: Naco Štefković, zvani Bačkaroden u Tavankutu

Zabilježio i obradio: Balint Vujkov